

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Rahvusliku käsitöö osakond

Rahvusliku tekstiili õppekava

Sigrid Talviste

BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDATUD KINDAD EESTI RAHVA MUUSEUMI KOGUS.

Lõputöö

Juhendaja: MA Kristi Jõeste
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia
Rahvusliku tekstiili lektor

Kaitsmisele lubatud.....

Viljandi 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. LÜHIÜLEVAADE BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDAMISE AJALOOST	6
1.1. Bosnia tehnika kasutamise ajaloost maailmas.....	6
1.2. Bosnia tehnikas heegeldatud kindad ERMi tekstiilikogus	8
2. BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDATUD KINNASTE VALMISTAMISEL KASUTATUD MATERJALID, TÖÖVAHENDID JA TÖÖVÕTTED	11
2.1. Materjalid.....	11
2.2. Töövahendid.....	11
2.3. Töövõtted	15
2.4. Mustriskeemid.....	20
3. BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDATUD KINNASTE VALMISTAMISE TEHNOLOOGIA... ..	25
3.1. Sõrmkinnaste valmistamise tehnoloogia.....	25
3.1.1 Silmuste loomine, kinda ranne.....	25
3.1.2. Labaosa.....	27
3.1.3. Sõrmede heegeldamine	28
3.2. Labakinnaste valmistamise tehnoloogia.....	28
3.2.1. Silmuste loomine , kinda ranne	28
3.2.2. Labaosa	30
3.2.3. Pöial.....	31
KOKKUVÕTE	32
KASUTATUD MATERJALID	34
LISAD	37
Lisa 1 Kinnaste fotod	37
Lisa 2 Kinnaste legendid.....	55
Lisa 3 Kinnaste üldandmete tabel	73
Lisa 4 Sõrmkinnaste vaatlustulemuste tabel	74
Lisa 5 Randmekinnaste vaatlustulemuste tabel.....	75
Lisa 6 Labakinnaste vaatlustulemuste tabel	76
Lisa 7 Eesti kihelkondade kaart 19. sajandil	77

Lisa 8 Muustrinäidised ja skeemid	78
Lisa 9 Kindad.....	92
Lisa 10 Video Bosnia tehnika töövõtetest.....	96
SUMMARY	97

SISSEJUHATUS

Soovisin oma lõputöö teha mõnest heegeldamistehnikast. Bosnia tehnikas heegeldatud kindaid tutvustas mulle akadeemia õppejõud Kristi Jõeste ning teema tundus huvipakkuv kohe esimeset hetkest. Küsimusi oli palju, vastuseid esialgu vähe. Nii sai minu lõputöö teemaks valitud “Bosnia tehnikas heegeldatud kindad Eesti Rahva Muuseumi kogus”. Huvitav unustatud tehnika pakkus välja ka soovi/vajaduse õppematerjali koostamiseks.

Bosnia tehnika on väga vana, arvatavalt esimene heegeldamistehnika, kuid Eestis teatakse sellest tänapäeval vähe või pole üldse kuulnud. Eesti keeles ei ole ilmunud seda tehnikat tutvustavaid trükiseid. Paaril leheküljel on Bosnia tehnikas heegeldamisest juttu Lela Nargi 2012. aastal ilmunud raamatus “Maailma rahvaste kudumiskunst. Väarikad traditsioonid ja kirev tänapäev”. Sellekohase eestikeelse kirjanduse puudumine viis mõttele, et valmiva töö tulemuseks võiks olla seda ajaloolist tehnikat ja selle erinevaid võimalusi tutvustava trükise esmane käsikiri, mida kogemuste ja teadmiste lisandumisel on plaanis täiendada.

Eestis ei ole selle tehnika kohta käibivat terminit, aga võõrkeeltes kasutusel olevatest nimetustest on ainuüksi selles töös loetletud seitseteist, ja kindlasti on neid veel. Selles töös kasutatakse läbivalt inglise keelt kõnelevates maades kasutusel olevat terminit – Bosnia heegeldus.

Töö eesmärgiks on kaardistada Eesti Rahva Muuseumi kogudes olevaid Bosnia tehnikas heegeldatud kindaid, kirjeldada neile iseloomulikke tunnuseid, valmistamise tehnoloogiaid, töövahendeid ja materjale. Käesoleva töö eesmärgiks ei olnud kaardistada erinevate Eesti piirkondade kinnaste sarnasusi või erinevusi. Piirkondlikke eripärasid ei saa välja tuua, sest valim on selleks liiga väike.

Töö uurimisküsimused keskenduvad esemelise materjali kirjeldamisel ja otsivad vastuseid heegeldatud kinnaste kujundus- ja töövõtete kohta: millised olid Bosnia tehnikas heegeldatud laba- ja sõrmkindad ning milliseid töövõtteid, -vahendeid ja materjale nende valmistamiseks kasutati.

Töös käsitletakse Bosnia tehnikas ringselt heegeldamist. Töös ei käsitleta selle tehnika edasi tagasi ridadena heegeldamise tehnoloogiat ja töövõtteid.

Esemelises üldkogumis on seitseteist eset: kümme sõrmkinnast, neli labakinnast, kahed randmekindad ja ühe kindapaari katked. Vaadeldud kindad pärinevad Eesti Rahva Muuseumi tekstiilikogust. Selles tehnikas heegeldatud kinnaste valmistamise aeg jääb ajavahemikku 1821 - 1907. Kindaid on kogutud Eesti erinevatest piirkondadest.

Uurimismeetoditest on kasutatud kvalitatiivsele uurimusele sobivat materjal-vaatlust.

Uurimisobjektideks on sõrm- ja labakinnaste tehnoloogilised tunnused, materjal, värv, mustri paiknemine. Andmete registreerimine toimus üleskirjutamise, ülesjoonistamise ja loodud silmuste arvu lugemise teel. Selle käigus esemeid mõõdeti ja kirjeldati. Mõõdetud on kinnaste pikkus, laius, silmuste arv kahel sentimeetril, labakinnastel pöidla pikkus, laius, loodud silmuste arv, randmeosa ridade arv, silmuste arv pöidlal.

Uurimustöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses osas antakse lühiülevaade Bosnia tehnikas heegeldamise ajaloost maailmas ja tutvustatakse ERM-i tekstiilikogudes leiduvaid kindaid. Teises peatükis peatutakse Bosnia tehnikas heegeldatud kinnaste töövõtetel, kasutatud materjalidel ja töövahenditel. Kolmandas osas kirjeldatakse sõrm- ja labakinnaste valmistamise tehnoloogiat.

Uurimustöös esitatud fotod kinnastest on võetud Eesti Muuseumide veebivärvast (MUIS).

Lisades on toodud ERM-i tekstiilikogudes olevate Bosnia tehnikas heegeldatud kinnaste andmed, esemekogu numbrid, fotod ja legendid. Tehnikast huvitatu saab nii ERM-i kogudes leiduva üle kahetuhanda kinda hulgast kiiresti vajalikud eksemplarid leida. Muuseumitöötajatele tundmatu tehnika tõttu ei ole kõik Bosnia tehnikas heegeldatud kindad katalogiseeritud heegeldatud kinnastena.

Koostatud on nii laba- kui sõrmkinnaste valmistamise tehnoloogiline juhendmaterjal, mis on esitatud töökirjelduste, jooniste ja videotena.

Autor tänab oma töö juhendajat TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiili programmijuhti Kristi Jõestet abi ja soovitude eest.

Samuti pälvivad autori tänu TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiili osakonna juhataja Ave Matsin, kes aitas tõlketöödega ja Eesti Rahva Muuseumi töötajad, kes lahkelt vajalikud museaalid uurimiseks välja otsisid.

1. LÜHIÜLEVAADE BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDAMISE AJALOOST

1.1. Bosnia tehnika kasutamise ajaloost maailmas

Heegeldamine on tehnika, kus pidevalt jätkuvast lõngast kujundatakse heegelnõela abil silmustest koosnev pind. Tehnikat tähistav ingliskeelne sõna *crochet* on pärit prantsuse terminist *croc*, mis tähendab silmust või konksu. (Barnden 2004, lk 6)

Nagu paljude muude tekstiilitehnikate puhul, pole ka heegeldamise sünnimaa täpselt teada ning varaste heegeldustehnikate näidiseid on leitud üle kogu maailma – Hiinast Aafrikani, Türgis, Euroopas, Ameerika Ühendriikides ja Lõuna Ameerikas (ibid, lk 6).

Varasemad kirjalikud allikad ja näidised muuseumites viitavad sellele, et *crochet* pärineb külmadest Euroopa põhja- ja kagupiirkondadest ning Lääne-Euroopast (Kinsler 2013, lk 5).

Kui mingi tehnika unustatakse, siis on selle nimetuse taastamine väga keeruline. ERM-is leiduvate kinnaste kohta registreeritud info alusel ei olnud võimalik kindlaks teha, mis terminit kasutati nende kinnaste valmistamise ajal. Vastav informatsioon puudub.

Kirjanduses ja paljudel internetilehekülgedel on Bosnia heegelduse kohta võimalik leida informatsiooni väga erinevate nimetuste all:

- Slip Stitch Crochet (Bosnia heegeldus on üks viis aassilmustega heegeldamisel)
- Smygmaskvirkning islandi
- Bosnisk virkning taani
- Gobelinhaekling taani
- Kedjevirkning norra
- Krokvirkning norra
- Gammelvirkning norra
- Pjoning norra
- Krokning norra
- Schaapherderssteek hollandi
- Bosnian crochet inglise

- Dutch Knitting inglise
- Shepherd's Knitting inglise (Ameerika, Šotimaa)
- Muslim Crochet inglise
- Old World Crochet inglise
- Patning inglise
- Gabelinrich saksa
- Croche de Bosnie prantsuse

Terminit “Bosnia” on kasutatud inglise keelt rääkivates maades käsitööga tegelevate inimeste poolt alates kuninganna Viktoria valitsusajast. Seda tehnikat kutsutakse mõnikord ka “vana maailma tehnikaks”. (Leslie 2007, lk 26)

Bosnia tehnikas heegeldamine on tõenäoliselt kõige vanem heegeldamise viis, mida teatakse ja mida on kasutatud mitte ainult Bosnias, vaid mis on levinud islamimaades üldse. See on käsitööliik, mida nendes maades antakse edasi emadelt tütardele juba varases eas. See on tähtis osa noore moslemi naise abieluks valmistumisel, osa veimevakast. (Leslie 2007, lk 26)

Pole täpselt teada, miks tehnikat just Bosnia järgi nimetatakse, oli see ju tuntud ka paljudes teistes maades.

Bosnia heegeldusega on tegeletud ka Ida-Euroopas, Balkanimaades, Lähis-Idas, Suurbritannias ja Ameerikas (Stolzenbach 2012, lk 26).

Bosnia tehnika on aassilmustega heegeldamise üks variatsioon, mida heegeldatakse eelmise rea silmuse kas esimesest või tagumisest poolest. Need väikesed erinevused võimaldavad luua hulgaliselt erinevaid tekstuuri- ja värvikombinatsioone. Nii loodud pind on tihe ja vastupidav. (ibid, lk 26)

Kerstin Jönsson kirjutab, et varemalt heegeldati kindad villasest lõngast mitu numbrit suuremad, et hiljem saaks neid tugevalt vanutada, mille tulemusena need muutusid nii vastupidavaks, et ei lähe katki ja märjaks saades olid peaaegu veekindlad (2010, lk 7). Selline toimimine oli tavapärane ka nõeltehnika puhul. Samuti on silmuskootud kindaid teatud puhkudel, näiteks töökindaid, vanutatud.

19 sajandi alguses liikusid Briti saarte sõdurid ja meremehed läbi kogu Euroopa, et peatada Napoleoni impeeriumi ehitamist. Tavalised sõdurid pidid eluks vajalikud asjad ise valmistama. *Shepherd's knitting* oli ka sõja ajal väga kasulik: soe, tihe, ja vastupidav. Kasulik tehnika ei

oleks saanud jääda märkamata inimeste poolt, kes elasid külades, kus sõdurid peatusid. Kuigi me ei pruugi kunagi teada saada, kas heegeldus liikus Euroopasse või tuli sealt, oli 1824. aastaks tekitanud piisavalt huvi, et selles tehnikas tehtud siidist käekott oli pandud väga moekasse Euroopa naisteajakirja. (Kooler 2012, lk 13)

Üheks näiteks Bosnia tehnika kasutamisest on Lääne-Soome rootsikeelses piirkonnas valmistatud *Korsnäsi* kampsunid. Ligi kaks kilo kaaluvaid kampsuneid valmistasid 19. sajandi keskel noored naised oma kihlatutele. Kampsunite valmistamisel kasutati nii kudumist kui heegeldamist. Keerukaid ja töömahukaid kampsuneid kudusid koos kolm, neli naist. Kampsunite kehaosa ja varrukate keskosa kooti ringselt, kampsunite alläär heegeldati, siis kooti, siis jälle heegeldati. Kogu muu kampsuniosa moodustati kahevärvilise heegelduse mustritest, mille puhul silmused heegeldati ainult läbi tagumise aasa (Bosnia heegeldus), tehnikas, mis oli üldlevinud Ida – Euroopas ja Türgis. Loomult mitteelastne heegeldus takistab kampsuni allääre väljavenimist ja tagab rõiva kestvuse. Peaaegu kõik muuseumikogudes olevad kampsunid, mida on kantud ilmselgelt kaua ja sageli, on suurepärasel seisukorras. (Nargi 2012, lk 123, 124)

Bosnia tehnika sobib hästi aksessuaaride valmistamiseks: mütsid, sallid, kotid, vööd, kaelused, kätised. Valmis asjade tihkus muudab selle ideaalseks ka jakkide ja sviitride jaoks. (Kinsler 2013, lk 27)

1.2. Bosnia tehnikas heegeldatud kindad ERMi tekstiilikogus

Muuseumitöötajatele vähetuntud tehnika tõttu ei ole kõik kindad katalogiseeritud heegeldatud kinnastena.

Ka Rootsisis *Tekomuseumis* leiduvad kaks Bosnia tehnikas valmistatud kindapaari (praegu Tekstiilimuuseumis) on esialgselt registreeritud silmkoeliste kinnastena ja alles hiljem heegeldatud kinnastena, mis näitab, et tehnika oli unustatud ja vähetuntud ka näiteks Rootsis. (Jönsson 2010, lk 4)

Foto 1 Bosnia tehnikas heegeldatud kindad (Jönsson 2010, lk 5)

Töö üldkogumisse on valitud kõik ERM-i tekstiilikogus leiduvad Bosnia tehnikas heegeldatud kindad. Kindaid on ERM-i kogudes üle kahe tuhande. Kirjeldatavas tehnikas leitud kinnaste üldarv – seitseteist – ütleb, et see tehnika ei ole olnud kinnaste valmistamisel tõenäoliselt laialt levinud ja üldtuntud. Enam on kogumis sõrmkindaid – kümme, ühed kindakatked, labakindaid on neli, randmekindaid kaks (lisa nr 3).

Kindaid on kogutud Eesti erinevatest piirkondadest. Kinnaste teostamisel on kolmel juhul kombineeritud Bosnia tehnikas heegeldamist kinnissilmustega heegeldamisega ja neljal juhul kombineeritud silmuskudumisega. Kahel paaril sõrmkinnastel on kinnissilmustega heegeldatud ranne ja kindaid on kaunistatud tikandiga (ERM 666:76//ab, A666:108ab).

Ühtedel labakinnastel on kinnissilmustega heegeldatud kinda labaosa (ERM 808:9). Kolmedel sõrmkinnastel on silmkoeline (*lapiline*¹) ranne (ERM 15305/ab, A112:11, A247/1/cd), ühtedel labakinnastel on silmkoeline (*valelapiline*²) ranne (ERM 6565). Ühtedel sõrmkinnastel (ERM 2017//ab) on põial heegeldatud silmuste kasvatamisega. Nii sõrm- kui ka labakindad on heegeldatud villasest lõngast. Erandiks on ühed sõrmkindad, mille heegeldamiseks on kasutatud puuvillast lõnga (ERM 16102).

¹ lapiline lk 200 Hallik, Claire 2009 Silmuskudumine. Tallinn:Varrak

² valelapiline lk 95, 173 Hallik, Claire 1973.Silmuskudumine. Tallinn: Kunst.

Bosnia tehnikas heegeldatud kinnaste iseloomulikuks mustriks on diagonaalselt üle kinda jooksvad erivärvilised triibud või rombid (ERM 2105, 2106, 11510/a). Ühel kindapaaril on mustris kasutatud ka kolmnurga motiivi (ERM A47:112/ab). Kuus paari sõrmkindaid on ühevärvilise sõrmedeosaga (ERM 2107/7ab, 15305/ab, 4533, 16102, 666:76/7ab, A666:108//ab), neli paari mustrilised (ERM 953, 11510/a, A47:112/ab, A112:11/ab). Kindad, millel nii ranne kui laba- või sõrmedeosa on heegeldatud Bosnia tehnikas, on reeglina randmeosa heegeldatud eelmise rea silmuse tagumisest poolest (tekivad muustrina horisontaaltriibud) ning laba- ja sõrmedeosa on heegeldatud eelmise rea silmuse esimesest poolest (tekivad muustrina diagonaaltriibud). Ühed randmekindad on heegeldatud erandlikult terve kinda osas eelmise rea silmuse tagumisest poolest (ERM 468:7).

Kindlat reeglipära Bosnia tehnikas heegeldatud kinnaste värvikasutuses ei leidunud. Erinevusi ilmnis sõrm- ja labakinnaste võrdlemisel mustri kasutuses: kõik labakindad on mitmevärvilised (ERM 2105, 2106, 6565, A808:9). Enamus sõrmkindaid – kuus, on ühevärvilise sõrmedeosaga (ERM 2107/7ab, 15305/ab, 4533, 16102, 666:76/7ab, A666:108//ab) ja neljad kindad (ERM 953, 11510/a, A47:112/ab, A112:11/ab) on mitmevärvilise muustriga.

2. BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDATUD KINNASTE VALMISTAMISEL KASUTATUD MATERJALID, TÖÖVAHENDID JA TÖÖVÕTTED

2.1. Materjalid

Kerstin Jönsson kirjutab, et varemalt heegeldati kindad villasest lõngast mitu numbrit suuremad, et hiljem saaks neid tugevalt vanutada, mille tulemusena need muutusid nii tugevaks, et ei läinud katki ja märjaks saades olid peaaegu veekindlad (2010, lk 7).

ERM-i kogudes leiduvatel kinnastel ei olnud (tugeva) vanutamise tunnuseid. Enamasti on nende valmistamiseks kasutatud kahekordset villast lõnga, mis mõõtmistulemuste järgi võiks tänapäeval vastata numbritele 8/2. Sõrmkinnaste puhul on ühel juhul (ERM 16102) materjaliks olnud puuvillane lõng.

2.2. Töövahendid

Arvatavalt kõige esimest heegelduse viisi – Bosnia heegeldust – on tehtud tööriistadega, mis on valmistatud luust, puidust ja loomasarvest (Kinsler 2013, lk 5). Kerstin Jönsson kirjutab, et tihti olid metallist Bosnia heegelnõelad tehtud vanast lusikast (2010, lk 14).

Foto 2 Bosnia tehnika heegelnõelad (Jönsson 2010, lk 3)

Foto 3 Bosnia tehnika heegelnõelad (Pinterest. 2014)

Cat Stolzenbach väidab oma artiklis “*Bosnian Crochet Rediscovering a Lost Craft*”, et kuigi Bosnia tehnikas saab heegeldada ka tavalise heegelnõelaga, on selle tehnika jaoks olemas spetsiaalne heegelnõel, mis muudab töö palju lihtsamaks. Selle lai põhjaosa on kui mõõteriist silmuste suurusele ja kindlustab, et need ei oleks liiga kõvasti kokku tõmmatud. Tavalise heegelnõelaga heegeldamine ei anna sama tulemust ja silmused võivad tulla liiga väikesed ning pingul. Õhuke, järsult laienev varreosa hoiab silmused ühtlaselt laiad ja kergendab heegelnõela sisse panekut kitsastest aasadest (2012, lk 26 , 27)

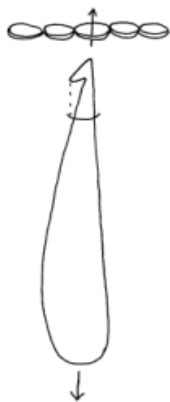

Foto 4 Bosnia tehnika heegelnõelad (Stolzenbach 2012, lk 28)

Käesoleva töö lisas number kaheksa toodud mustriäidised ja lisas number üheksa esitatud kindad on heegeldatud “tavalise” number kaks heegelnõelaga. Kogemuse põhjal võib siiski kinnitada, et spetsiaalne heegelnõel kergendab töö tegemist, aitab hoida silmuseid paraja tugevusega, kuid ka “tavalise” heegelnõelaga saab sama tulemuse, peab vaid jälgima silmuste ühtlaselt *vabalt* heegeldamist. Vastasel korral tekib iga järgneva rea heegeldamisel probleeme

heegelnõela silmuse ühest poolest läbi panemisel. Spetsiaalse nõelaga heegeldades aitab parajat pinget hoida heegelnõela juba *konksu* juurest järsult laienev vars.

Bosnia tehnikas heegeldamise spetsiaalse heegelnõela konksu laius määrab tekkiva silmuse laiuse.

Joonis 1 (Jönsson 2010, lk 90)

Bosnia tehnikas heegeldamiseks mõeldud spetsiaalset heegelnõela hoitakse heegelnõela alumisest laiemast osast pöidla ja nimetissõrme vahel ja lükatakse läbi silmuste suunaga alt üles.

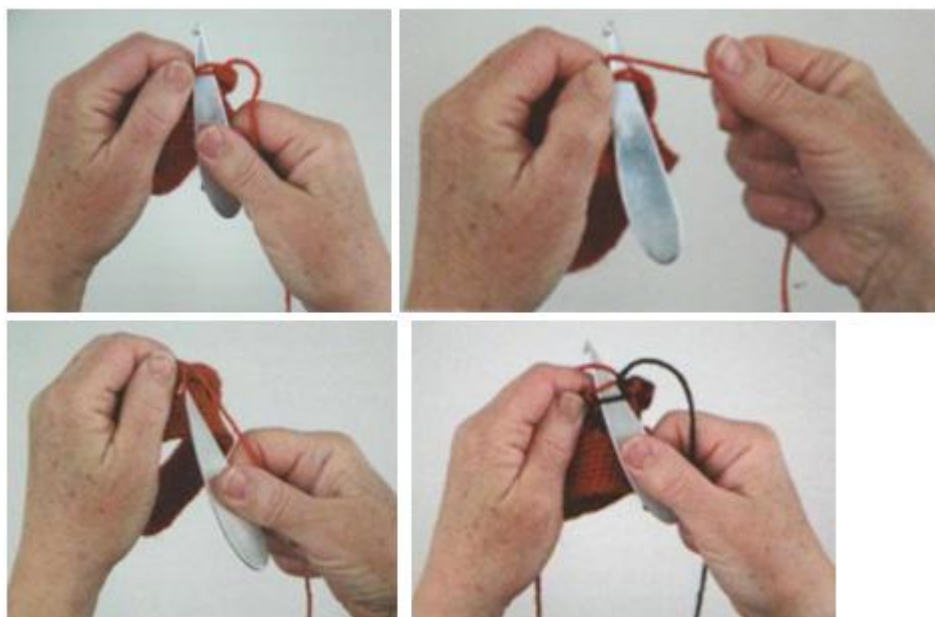

Foto 5 Bosnia tehnika (Jönsson 2010 lk.10, 11)

Spetsiaalseid, Bosnia tehnikas heegeldamise jaoks mõeldud heegelnõelu Eestist leida ja osta ei õnnestunud, töö autor tellis need ebay-st ja aadressilt www.lacis.com. Kahjuks puudub nendel heegelnõelitel igasugune teave nõela valmistamise materjali ja suurusnumbri kohta.

Foto 6 Bosnia tehnika heegelnõelad (Talviste 2014)

Võrdluse saamiseks lasi töö autor valmistada ka puidust heegelnõela. Et juhendada meistrit heegelnõela konksu suuruse ja varre laiuse osa täpsemas tegemises, on vaja lisakogemusi. Antud heegelnõel oli mugav jämedama lõnga – 8/3 – kasutamisel.

Foto 7 Puidust Bosnia tehnika heegelnõel (Talviste 2014)

Bosnia tehnikas heegelnõelte raske kättesaadavus tänapäeval on ka üks põhjuseid, miks töös toodud mustriproovid ja kindad on heegeldatud “tavalise” heegelnõelaga. Edaspidi loodab töö autor leida lisainfot, kas neid spetsiaalnõelu on võimalik ka numbri järgi osta, et

oleks võimalik välja tuua soovitatav nõela ja lõnga jämeduse suhe, leida sobivaid variante erinevate konksude suuruste ja lõngajämeduse osas.

Ei ole teada, kas ERM-i kogudes leiduvad kindad on heegeldatud spetsiaalse või “tavalise” heegelnõelaga. Sellekohased ülestähendused legendides ja kirjeldustes puuduvad. Ka ei olnud sellist heegelnõela ERM- i esemekogus.

2.3. Töövõtted

Bosnia tehnikas heegeldatud pind on tihe ja vastupidav. Ringselt heegeldatuna sobib see meetod kinnaste, sokkide, mütside, seelikute jne heegeldamiseks. Bosnia tehnikas on võimalik heegeldada ka edasi-tagasi ridadena. Sellised töövõtted on sobivad sallide, jakkide, tekkide, katete jne tegemiseks. Bosnia heegeldust iseloomustab tugeva, mitteelastse pinna moodustumine. Samuti tuleb arvestada, et suure lõngakulu tõttu on valmiv (suuremõõtmeline) ese raske.

1. **Bosnia tehnika algab ahelsilmuste keti heegeldamisega** ja uued silmused luuakse eelmise rea silmuse tagumisest või esimesest poolest.
2. **Bosnia tehnikas heegeldamisel on kaks põhilist võtet** (kasutatud ka ERM-is vaadeldud kinnastel):
  - Heegelda aassilmused läbi eelmise rea silmuse tagumise poole.

Joonis 2

Läbi eelmise rea silmuse tagumise poole heegeldades tekivad töö pinnale horisontaalsed jooned.

Foto 8 (Talviste 2014)

[Vt. video](#)

- Heegelda aassilmused läbi eelmise rea silmuse esimese poole.

Joonis 3

Läbi eelmise rea silmuse esimese poole heegeldades tekivad töö pinnale diagonaalsed jooned.

Foto 9 (Talviste 2014)

[Vt. video](#)

Kolmas võimalus on heegeldada aassilmused läbi mõlema aasa. Läbi mõlema aasa heegeldades jäävad pinnale muustrina püstkriipsud (läbi mõlema aasa heegeldamist ei nimetata Bosnia heegelduseks).

Randmeosa on reeglina heegeldatud tagant võetud silmustega. Sellel on tõenäoliselt praktiline põhjendus: eest võetud silmustega äär hakkab “rullima”. Sellist “rullkanti” saab väga hästi kasutada näiteks mütsi ääre heegeldamiseks.

Foto 10 (Jönsson 2010, lk 76)

3. Pöidla heegeldamine silmuste kasvatamisega

- Märki lõngaga silmuste kasvatamise alguskoht
- Heegelda uued silmused välja eelmise rea silmuse nii tagumisest kui esimesest poolest.
- Kasvata silmuseid igal real äramärgitud kohas
- Mõõda pöidlaava suurus
- Heegelda pöidlaava tekkimiseks vajaliku pikkusega ahelsilmuste kett
- Kinnita heegelkett
- Heegelda ringselt kinda labaosa
- Heegelda ringselt kinda pöidlaosa

Foto 11 (Talviste 2014)

[Vt. video](#)

4. Silmuste kahandamine sõrmedel ja labakinda lõpetamisel

Ringselt kahandamine

- Ringselt kahanda skeemi 1, 2, 3 + 4 järgi. Kahanda silmused esimesel ja teisel ringil, kolmas ring heegelda kahandamata, kahanda silmused neljandal ja viiendal ringil, kuues ring heegelda kahandamata jne.
- Jätka kuni heegelnõelale on jäänud viis, kuus silmust
- Katkesta lõng, pane lõng nõela taha ja viimased ~ kuus silmust ühenda nõelaga
- Vii lõng töö pahemale poole
- Peida lõngaots

Foto 12 (Talviste 2014)

[Vt. video](#)

Külgedelt kahandamine

- Vähendada silmuste arvu regulaarselt kahelt küljelt.
- Märki lõngaga kahandamise alguskohad
- Kahandada korraga mõlemalt küljelt kaks silmust

- Jätka kuni heegelnõelale on jäänud viimased ~ kuus silmust
- Katkesta lõng, pane lõng nõela taha ja viimased ~ kuus silmust ühenda nõelga
- Vii lõng töö pahemale poole
- Peida lõngaots

Foto 13 (Talviste 2014)

[Vt. video](#)

2.4. Muustriskeemid

Bosnia tehnikas heegeldamise puhul on mustri märkimiseks skeemidel Kerstin Jönssoni raamatus kasutatud erinevaid variante (2010, lk 52, 53, 58, 59).

1. Foto 14 on märgitud ristiga punase lõngaga heegeldamine ja tühi ruut tähistab halli lõngaga heegeldamist. Kas uus aassilmus on heegeldatud eelmise rea silmuse tagumisest või esimesest poolest, on märgitud mustri kõrval olevasse tulpa tekstina. Tumeda joonega on märgitud pöidlaava asukoht.

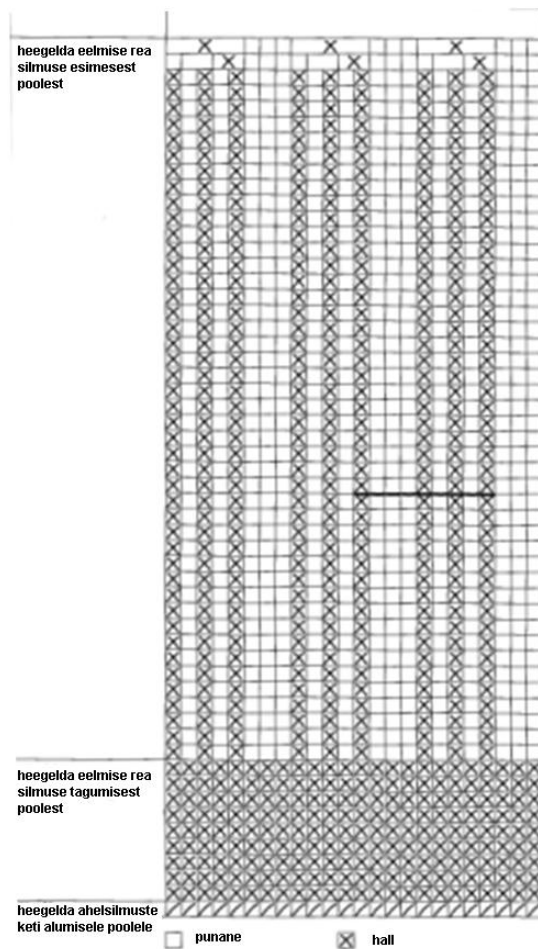

Foto 14 (Jönsson 2010, lk 52,53)

2. Fotol 15 on märgitud ristiga nii hele- kui tumepunase lõngaga heegeldamine ja tühi ruut tähistab valge lõngaga heegeldamist. Kas uus aassilmus on heegeldatud eelmise rea silmuse tagumisest või esimesest pooldest, on märgitud mustri kõrval olevasse tulpa tekstina. Tumeda joonega on märgitud pöidlaava asukoht.

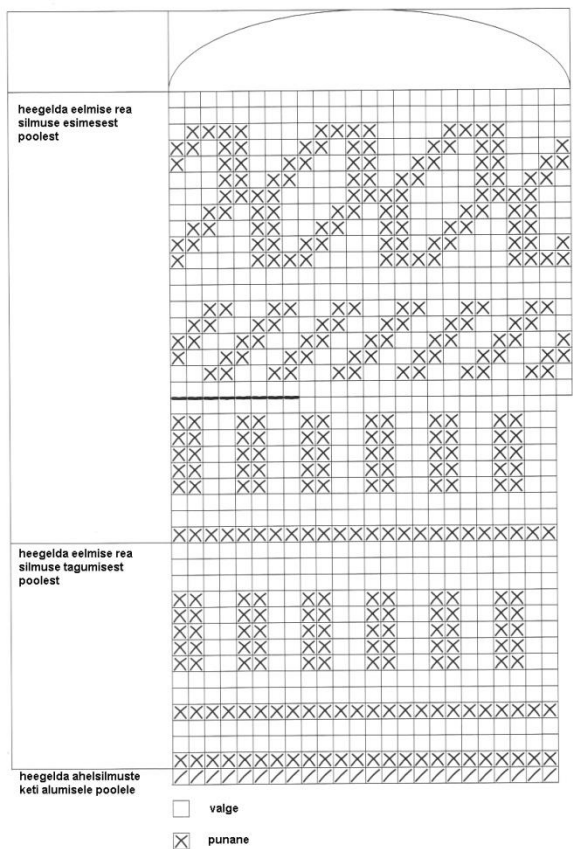

Foto 15 (Jönsson 2010, lk 22, 25)

3. Kui mustris vahelduvad eelmise rea silmuse esimestest ja tagumistest aasadest võetud silmused, on muster toodud värviliste tähtedena. Mitu rida heegeldada eelmise rea silmuste tagumisest poolest randme jaoks, on kirjutatud eraldi. Näiteks: heegelda randmeks 6 rida.

B B F F F F B B B F F F B B B F F F B B B F

- B** punane, eelmise rea tagumisest poolest
- F** punane, eelmise rea esimesest poolest
- B** hall, eelmise rea tagumisest poolest
- F** hall, eelmise rea esimesest poolest

Foto 16 (Jönsson 2010, lk 58, 59)

Käesoleva töö autor on valinud mustri märkimiseks skeemidele alljärgneva mooduse:

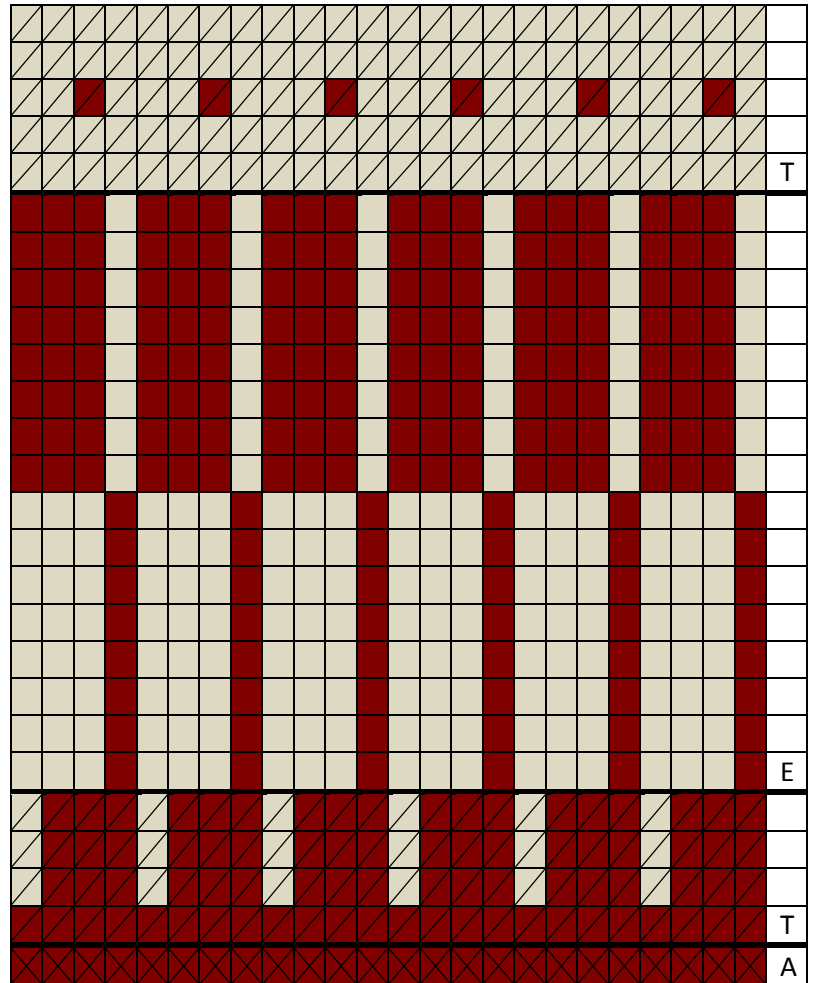
- Eri värvi lõngad on näidatud värviga.
- Heegelketi alumistele aasadele heegeldamine märgiga X. Lisaks on kõrvalolevas tulbas täht A.
- Eelmise rea silmuste esimestele aasadele heegeldamist tähistab □. Lisaks on kõrvalolevas tulbas täht E.
- Eelmise rea silmuste tagumistele aasadele heegeldamist tähistab märk /. Lisaks on kõrvalolevas tulbas täht T.

A – heegelda ahelsilmuste keti
alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea
silmuse **esimesest** poolest

T – heegelda eelmise rea
silmuse **tagumisest** poolest

3. BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDATUD KINNASTE VALMISTAMISE TEHNOLOOGIA.

3.1. Sõrmkinnaste valmistamise tehnoloogia

3.1.1 Silmuste loomine, kinda ranne

- Tee algsilmus.
- Heegelda ahelsilmustest vajaliku pikkusega kett.

Joonis 4 (Barnden 2004, lk 16)

- Ühenda ahelsilmustest kett ringiks tehes aassilmuse esimesse ahelsilmusesse.
- Heegelda esimene rida ahelsilmuste keti **alumistele** aasadele (et serv ei jääks rullima).

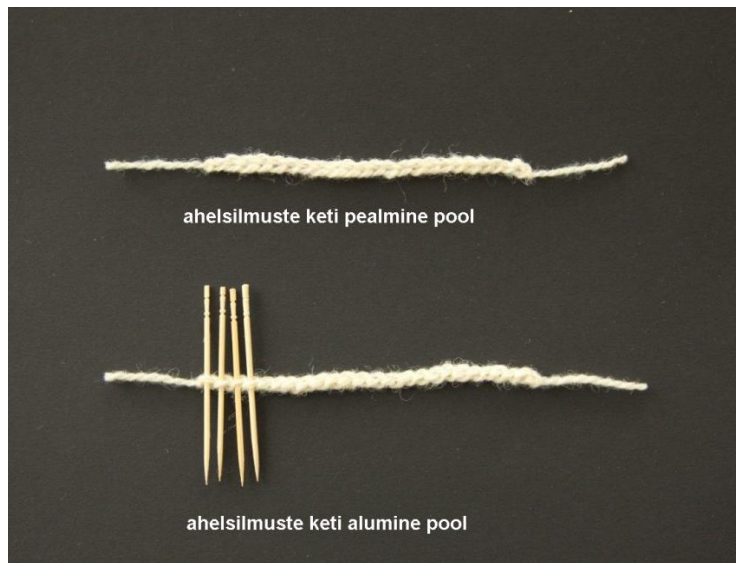

Foto 17 (2014 Talviste)

[Vt. video](#)

- Järgmistel ridadel heegelda uus aassilmus läbi eelmise rea silmuse tagumise poole.

Joonis 5

[Vt. video](#)

Bosnia tehnikas heegeldatud kinnaste randmeosa ei ole pikk. Kinda randmeks on heegeldatud tavaliselt 5-10 rida ~ 2,5 cm.

Kinda randmeosa laiuse määramisel tuleb arvestada, et tegemist on mitteelastse pinnaga ja et kinnas hiljem kätte mahuks, peab kinda randmeosa jääma sama lai kui kinda keskosa.

Läbi eelmise rea silmuste tagumise poole heegeldades tekivad muustrina pinnale horisontaalsed jooned.

Foto 18 (Talviste 2014)

3.1.2. Labaosa

Kinda labaosa heegeldamiseks

- Heegelda aassilmused läbi eelmise rea silmuste esimese poole.

Joonis 6

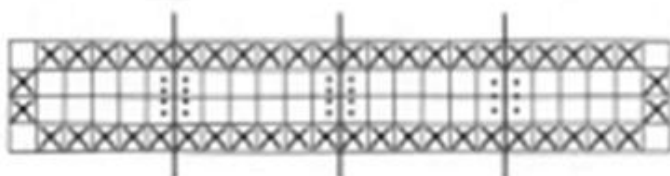
[Vt. video](#)

- Läbi eelmise rea silmuste esimese poole heegeldades tekivad mustrina pinnale diagonaalsed jooned.

Foto 19 (Talviste 2014)

3.1.3. Sõrmede heegeldamine

silmuste loomine sõrmede heegeldamiseks

Foto 20 (Jönsson, lk 35)

- Heegelda väikese sõrme alguskohani, jäta silmused maha
- Heegelda veel neli rida kinda labaosa
- Heegelda sõrmed, loo sõrmede vahekohtadesse juurde neli silmust

3.2. Labakinnaste valmistamise tehnoloogia

3.2.1. Silmuste loomine , kinda ranne

- Esmalt luuakse algsilmus
- Heegelda ahelsilmustest vajaliku pikkusega kett

Joonis 7 (Barnden 2004, lk 16)

- Ühenda ahelsilmustest kett ringiks tehes aassilmuse esimesse ahelsilmusesse

- Esimesel real heegelda aassilmused ahelsilmuste keti alumistele aasadele (et serv ei jääks rullima)

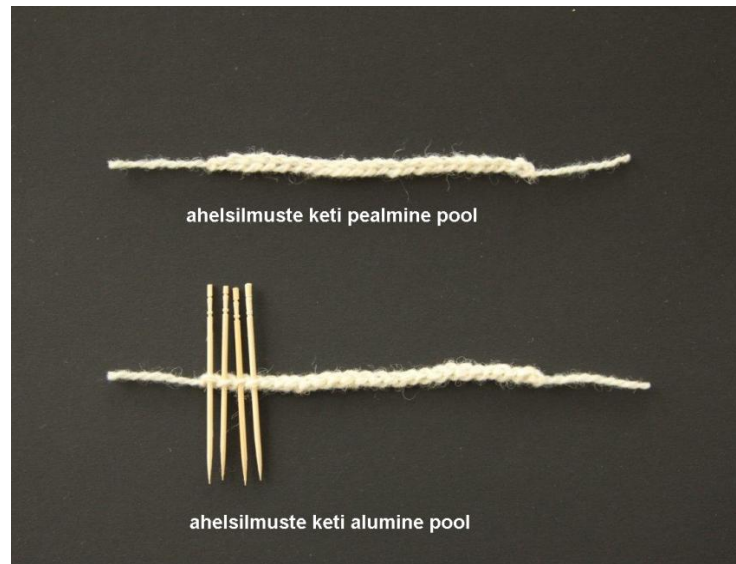

Foto 21 (2014 Talviste)

[Vt. video](#)

- Järgmistel ridadel heegelda aasilmused läbi eelmise rea silmuste tagumise poole.

Joonis 8

[Vt. video](#)

Kinda randmeks on heegeldatud tavaliselt viis kuni kümme rida.

Kinda randmeosa laiuse määramisel tuleb arvestada, et tegmist on mitteelastse pinnaga ja et kinnas hiljem kätte mahuks, peab kinda randmeosa jääma sama lai kui kinda keskosa. Läbi eelmise rea silmuse tagumise poole heegeldades tekivad muustrina pinnale horisontaalsed jooned.

Foto 22 (Talviste 2014)

[Vt. video](#)

3.2.2. Labaosa

- Heegelda aassilmused läbi eelmise rea silmuste esimese poole.

Joonis 9

[Vt. video](#)

- Läbi eelmise rea silmuste esimese poole heegeldades tekivad muustrina pinnale diagonaalsed jooned.

Foto 23 (Talviste 2014)

3.2.3. Pöial

- Jäta pöidlaavaks vajalik arv silmuseid.
- Heegelda pöial ringselt vajaliku pikkuseni.
- Kahanda ringselt või külgedelt (vt.lk 19, 20).

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks oli kaardistada Eesti Rahva Muuseumi kogudes olevad *Bosnia tehnikas* heegeldatud kindad, kirjeldada neile iseloomulikke tunnuseid, valmistamise tehnoloogiaid, töövahendeid ja materjale. Valimisse kuulusid kõik selles tehnikas valmistatud ja ERM-i kogudes olevad seitseteist kinnast, mille valmistamise ajaks on märgitud ajavahemik 1821 - 1907. Kuna valim oli liiga väike ei olnud eesmärgiks kaardistada erinevate Eesti piirkondade *Bosnia tehnikas* valmistatud kinnaste sarnasusi või erinevusi.

Uurimustöö koosneb kolmest peatükist ja töö tulemusena on esimeses osas antud ülevaade *Bosnia tehnika* ajaloost. See tehnika oli kasutusel paljudes erinevates riikides. Ei ole kindlat teadmist, kust see tehnika on pärit ja miks seda just Bosnia järgi on nimetatud. Kuna erinevaid nimetusi sellele tehnikale on palju, otsustati töös jääda termini *Bosnia tehnika* juurde. Seda terminit on kasutatud inglise keelt kõnelevates maades. Esimese peatüki teises osas on tutvustatud ERM-i tekstiilikogudes leiduvaid *Bosnia tehnikas* kindaid. Teises peatükis on analüüsitud heegeldatud kinnaste töövõtteid, kasutatud materjale ja töövahendeid. Kolmandas osas on kirjeldatud sõrm- ja labakinnaste valmistamise tehnoloogiat.

Uurimusest selgub, et materjalina oli enamasti kasutatud villast lõnga, mis tänapäeval võiks vastata numbritele 8/2. Sõrmkinnaste puhul on ühel juhul kasutatud ka puuvillast lõnga. *Bosnia tehnikas* heegeldatud kinnastele on iseloomulikud muustrina diagonaalselt üle kinda ulatuvad erivärvilised jooned või rombide. Ühel kindapaaril esineb ka kolmnurga motiiv.

Tõenäoliselt on ERM-i kogudes leiduvad kindad heegeldatud "tavalise" heegelnõelaga. Faktilist kinnitust sellele leida ei õnnestunud. Sellekohased üleskirjutused legendides puuduvad. Raamatutest selgus, et mujal on selleks kasutatud spetsiaalset heegelnõela. Spetsiaalne *Bosnia tehnika* heegelnõel on konksu juurest järsult laieneva varreosaga, mis aitab hoida tekkivate aassilmuste ühtlast pinget. Sellist heegelnõela ei ole ka ERM-i esemekogus.

Selgus, et ERM-i kogudes leiduvate kinnaste heegeldamisel on kasutatud kahte töövõtet: randme heegeldamisel on tehtud uus aassilmus, heegeldades eelmise rea silmuse tagumisest poolest ning laba ja sõrmede heegeldamisel on tehtud uus aassilmus eelmise rea silmuse esimesest poolest.

Töö tulemusena sai koostatud *Bosnia tehnikas* heegeldatud laba- ja sõrmkinnaste valmistamise tehnoloogiline juhendmaterjal. Õppematerjal sisaldab Bosnia tehnikas heegeldamise töövõtete õppevideot.

Kuna *Bosnia tehnikas* heegeldamist ei ole varem eestikeelses kirjanduses käsitletud ja eesti keeles ei ole ilmunud seda tehnikat tutvustavaid trükiseid, siis käesolev lõputöö võiks olla alusmaterjaliks sellise trükise ilmumisel. Enne tuleks täiendavalt uurida võimalusi spetsiaalsete töövahendite leidmiseks ja kasutamiseks ja praktiliselt läbi proovida erinevaid võimalusi nii “tavalise” kui spetsiaalse heegelnõela konksu suuruse ja erineva lõnga jämeduse sobivuse osas, suuremate tööde puhul välja arvestada lõnga kulu ja hilisem eseme kaal.

Töö võiks pakkuda huvi inimestele, kes soovivad täiendada oma oskusi veel ühe ajaloolise, huvitava, dekoratiivse ja palju võimalusi pakkuva heegeldamistehnikaga. Abiks on valminud õppematerjal jooniste ja fotodega ning õppevideo.

Lisades on toodud ERMi kogudes olevate *Bosnia tehnikas* heegeldatud kinnaste andmed: esemekogu numbrid, fotod ja legendid. Tehnikast huvitatu leiab lihtsamalt kogudes oleva üle kahe tuhande kinda hulgast vajalikud eksemplarid. Muuseumitöötajatele tundmatu tehnika tõttu ei ole kõik *Bosnia tehnikas* heegeldatud kindad katalogiseeritud heegeldatud kinnastena. Tulevikus oleks huvitav uurida, kas ka teiste muuseumide tekstiilikogudes võib leiduda *Bosnia tehnikas* heegeldatud kindaid või selle tehnika heegelnõelu.

Bosnia tehnikas heegeldamise tutvustamine oli huvitav ja tekitas soovi selle teemaga kindlasti edasi tegeleda.

Autor loodab, et käesolev töö aitab kaasa selle ajaloolise unustatud, kuid palju erinevaid võimalusi pakkuva tehnika taasavastamisele.

KASUTATUD MATERJALID

Kirjandus

- Barnden, B. 2004. Heegeldamise piibel. Tallinn: Sinisukk.
- Hallik, C. 2009. Silmuskudumine. Tallinn: Varrak.
- Hallik, C. 1973. Silmuskudumine. Tallinn: Kunst.
- Jönsson, K. 2010. Smygmask Virkning. Ariadne
- Kaarma, M., Voolmaa, A. 1981. Eesti rahvarõivad. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kooler, D. 2012. Donna Kooler's Encyclopedia of Crochet. A Leisure Arts Publikation
- Nargi, L. 2012. Maailma rahvaste kudumiskunst. Väärikad traditsioonid ja kirev tänapäev. Tallinn: TEA
- Stolzenbach, C. 2012. Bosnian Crochet Rediscovering a Lost Craft. *Piecework march/april* lk 26-28
- .
- e- raamatud
- Amoroso, Leslie C. 2007. Needlework Through History: An Encyclopedia. London: Greenwood Press.
- Kinsler, Gwen Blakley 2013. The Fine Art of Crochet. Innovate works from 20 Contemporary Artist AutorHouse

Andmebaasid

- Pinterest. 2014. Bosnian crochet - Pjoning - Kroking.
<http://www.pinterest.com/astridjohanne/bosnian-crochet-pjoning-kroking/> (11.02.2014)

Lühendid

ERM - Eesti Rahva Muuseum

MUIS- Eesti Muuseumide veebivärv

t - talu

k - küla

kl - küla

k/n - külanõukogu

v - vald

vld - vald

khk - kihelkond

raj - rajoon

rbl - rubla

m - mark

A - heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T - heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

Tingmärgid

/ - heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

X - heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

□ - heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

Eesti Rahva Muuseumi tekstiilikogu esemed

ERM 112:11/ab Põltsamaa

ERM 468/7 Jämaja

ERM 953 Urvaste
ERM 2105 Kodavere
ERM 2106 Torma
ERM 2107/ab Torma
ERM 4533 Urvaste
ERM 5221/ab Emmaste
ERM 6565 Petseri
ERM 11510/a Märjamaa
ERM 15305/ab Suure - Jaani
ERM 16102 Kadrina
ERM A 47:112/ab Põltsamaa
ERM A 247:1/ab Koeru
ERM A 247:1/cd Koeru
ERM A666:76//ab Vastseliina
ERM A 666:108//ab Petseri
ERM A 808:9 Toronto

LISAD

Lisa 1 Kinnaste fotod

ERM A 112:11/ab Põltsamaa

ERM 468:7

Jämaja

ERM 953 Urvaste

ERM 2105   Kodavere

ERM 2106 Torma

ERM 2107/ab

Torma

ERM 4533 Urvaste

ERM 5221/ab

Emmaste

ERM 6565   Petseri

ERM 11510/a

Märjamaa

ERM 15305/ab

Suure – Jaani

ERM 16102 Kadrina

ERM A 47:112/ab Põltsamaa

ERM A 247:1/ab

ERM A 247:1/cd

ERM 666:76//ab Vastseliina

ERM A 666:108//ab

Petseri

ERM A 808:9 Toronto

Lisa 2 Kinnaste legendid.

A 112:11

Kogumistegevus	1920
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Sõrmkindad
Tegemis või leiukoht	
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	
Tegija nimi ja amet	Tegija ja müüja Ann Voika, P. Khk. Ja vld. Anikvere kl
Asja vanus omandamisel	Üle 30 a
Kohal saadud teated	Olla ainult lühikest aega tarvitusel olnud, kuna nad moest kadunud.
Asjade kirjeldus	Paar, villased, punased,roheline täppidega, kannad roheline- lilla-punse-roosa ruudulised.
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	25 mk
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1890

ERM A A468:7

Kogumistegevus	
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Kätised
Tegemis või leiukoht	Ostetud Jämaja khk.-st
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	Olivad suvel linna minnes käes. Niisugused olivad leina ajal ja muidu.
Asjade kirjeldus	Mitmevärvilisest villasest lõngast poolkindale lähedased käekatted pöidlaauguga. Kasutatud lõngade värvid: kroomkollane, tsinorobupunane, kasmiinpunane, violett, lilla, hall, sinine. Kirjaks põikitriibud ja suuremas ühevärvilises pinnas asuvad rombid. Kätised kulunud ja tükati katkenud. Randme pool äärstatud pitsikujuliste sakkidega. Pikkus kuni 188 mm, ümbermõõt 180 mm.
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	10 kopikat
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	

ERM 953

Kogumistegevus	1910
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Kindad
Tegemis või leiukoht	
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Urv. kih, Linnamäe vallast. F. Koorva käest
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	15 kop
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1850

ERM 2105

Kogumistegevus	1911
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Kindad (Käpik)
Tegemis või leiukoht	Tehtud Kodavere(khk) Omedus (k) Säältamast saadud.
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Rosalie Jõgi
Tegija nimi ja amet	Miina Jõgi
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	Umbes 30 a. vanad
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1881

ERM 2106

Kogumistegevus	1911
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Käpik kindad
Tegemis või leiukoht	Torma Kih., Kasepää. Saadud säältamast
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	Kodus tehtud
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	15 k
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	

ERM 2107 /ab

Kogumistegevus	1911
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Sõrmkindad
Tegemis või leiukoht	Tehtud Torma kih. Kasepääl. Saadud säältamast
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	
Tegija nimi ja amet	Õunapuu, Eva
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	„Kolm silma punast ja valget. Koetud konksuga.“
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	15 kop
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1861

ERM 4533

Kogumistegevus	1912
Korjamise raamat	34:22
Jrk. nr.	22
Nimi ja otstarve	Sõrmkindad
Tegemis või leiukoht	Urvaste khk. V.- Antslas, Reinu talus tehtud. Ostetud säätsamast
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	
Tegija nimi ja amet	Anu Kõiv
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	80-90 a. vanad
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	15 kop
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	peale 1821

ERM 5221

Kogumistegevus	1912
Korjamise raamat	57
Jrk. nr.	293
Nimi ja otstarve	Kättist
Tegemis või leiukoht	Emaste kihelkonnas ja vallas Vanamõisa külas Matse talus
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Mare Põllu
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1872

ERM 6565

Kogumistegevus	1912
Korjamise raamat	99
Jrk. nr.	6
Nimi ja otstarve	Kinnas
Tegemis või leiukoht	Petseri vald Tsääłtsüva k
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Setumaalt
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	20
Kohal saadud teated	ühe vardaga koetud
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	1
Kingitused	
Ostuhind	20 k
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1892

ERM 11510

Kogumistegevus	1913
Korjamise raamat	229
Jrk. nr.	56
Nimi ja otstarve	Kindad
Tegemis või leiukoht	M. Kih. Haimre v Naestevalla k. Jakobit (Märjamaa khk)
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Triinu Leist. M. Kih. Haimre v. Naestevalla k. Jakobi t
Tegija nimi ja amet	Triinu Leist
Asja vanus omandamisel	30 a.
Kohal saadud teated	Kahe lõngaga tehtud
Asjade kirjeldus	
Asjade arv	2
Kingitused	2
Ostuhind	
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1883

ERM 15305/ab

Kogumistegevus	1914
Korjamise raamat	301
Jrk. nr.	18
Nimi ja otstarve	Kindad
Tegemis või leiukoht	
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Leena Ana Suure-Jaani Olustvere v. Täksi k. Lutsu t.
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	
Asjade kirjeldus	Võrgeliselt koetud lillad sõrmkindad punase ja kollasega kirjatud
Asjade arv	2
Kingitused	2
Ostuhind	
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	

ERM 16102

Kogumistegevus	1914
Korjamise raamat	318
Jrk. nr.	183
Nimi ja otstarve	Kinnas
Tegemis või leiukoht	Kadrina khk palmse vald Tõugu küla Uustalu talu
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Emilie Rünk Palamuse v. Tõugu k: Tõugu Hansu p
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	80-100
Kohal saadud teated	Pulma ja kirikukinnas
Asjade kirjeldus	Valge poomvillane sõrmkinnas
Asjade arv	1
Kingitused	1
Ostuhind	
Märkused	Eseme valmistanud kinkija ema. Pulma-ja kirikukinnas
Valmistamine/tekkimine	1824

ERM A47:112 /ab

Kogumistegevus	1920
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Sõrmkindad
Tegemis või leiukoht	
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	
Tegija nimi ja amet	Teinud ja müünud Ann Pahver, P.khk. Umbusi kl.
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	Ligemalt 30 a. ei ole kantud, kuna sedavärvi kindad moodist ära läinud.
Asjade kirjeldus	Paar, villased, peopea jagu ning sõrmed- tihe musta-kollase-rohelise segu, pärad punase põhivärviga, musta, kollase, roosa, värviliste kolmnurkadega ning sinakas- roheline äärega
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	5 m
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	1900

ERM A247:1/ab**ERM A247:1/cd**

Kogumistegevus	1919
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Kinda tükid („k. Looded“), samast paarist: 2 kindapära
Tegemis või leiukoht	
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Martha Kadastik, Koeru khk. Veinjärve vld. Toome tl.
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	
Asjade kirjeldus	1 sõrmepool ja 1 üksik kindasõrm, sõrmepool on sinine, kollaste joontega pärad punase- lilla-rohelise-sinise ruudulised, villased
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	

ERM A 666:76//ab (74 A663-669)

Kogumistegevus	1977
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Vastseliina sõrmkindad
Tegemis või leiukoht	Misso v., Teaste k., Hiie t., praegu Võru raj., Misso k/n.
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	
Tegija nimi ja amet	Hiide Nastassia
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	
Asjade kirjeldus	<p>Varrastele kootud nõorkoes valgest villasest lõngast. Pära heegeldatud kinnissilmustena mitmevärvilisest villasest lõngast, ääres heegeldatud sakid õhu- ja kinnissilmustena kollasest villasest lõngast. Pära servast kuni labani on heegelamisel jäetu lõhik, mis on suletav kahe nõöbi ning sisseheegeldatud nõöpaugu abil. Kindad kaunistatud seljalt ahelpiste tikandiga. Tikitud on villase kollase, lilla, punase ja sinakasrohelise lõngaga ... kujuline motiiv. Pära heegeldamisel on põhivärviks valge, kollasest, lillast, sinakasrohelisest ning punasest lõngast on triibud ja täpid. Kindal a on värvilised lõngad veidi tooninud valget põhilõnga. Kindal b esineb auke. Mõlemal nõöbid ära. Pikkus 30 cm, sellest pära 8,5cm, sõrmede pikkus 8 cm, põidla pikkus 7,5 cm, ümbermõõt keskelt 19 cm, alumise serva ümbermõõt 22 cm. Põidla ümbermõõt 6 cm, sõrmede ümbermõõt 5cm.</p>

Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	2 rbl
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	

ERM A666:108ab

Kogumistegevus	1977
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Sõrmkindad
Tegemis või leiukoht	Vastseliina as, praegu Võru raj., Meremäe k/n.
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Taimi Kuuts, sünd. 1929 a.
Tegija nimi ja amet	
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	
Asjade kirjeldus	naiste, kootud varrastel nõorkoes valgest villasest lõngast. Pära heegeldatud kinnissilmustena mitmevärvilisest villasest lõngast. Pära osas on valgel põhjal punased, rohelised, kollase ja lilla ning kollase ja punase kirjaga ristipidi triibud. Kinda muud osa on kootud valgest villasest lõngast. Kinda seljale on kollaste, punaste, lillade ja roheliste villaste lõngadega varspistes tikitud motiiv. Kinnaste pärad on lahtised ning nõõbitavad kahe nõõbiga. Kindad on terved. Kõik nõõbid puuduvad.
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	8 rbl
Märkused	
Valmistamine/tekkimine	

ERM A 808:9

Kogumistegevus	
Korjamise raamat	
Jrk. nr.	
Nimi ja otstarve	Käpikud
Tegemis või leiukoht	
Kinkija või müüja nimi ja elukoht	Ene Runge
Tegija nimi ja amet	Heegeldas Ines Väikemäe, kes elab Torontos. Kanada, Ontario, Toronto
Asja vanus omandamisel	
Kohal saadud teated	
Asjade kirjeldus	Kodavere heegeldatud käpikud. Heegeldatud helesinisest, valgest, mustast ja pruunist sünteetilist lõngast. Heegeldatud tuniisitehnikas. Kinda pära helesinine. Labaosas ühes reas kolm silma sinisega, kolm silma pruuniga, järgmises reas kolm silma mustaga, kolm silma valgega. Üle kinda pinna analoogiline ornament. Ahendus kolmnurgana kitsenev. Mõõdud: kinda üldpikkus 25 cm, sellest pära 3 cm, ahendus 6 cm; pöidla pikkus 7,5 cm. Kinda laius 10,5 cm, pöidla laius 5 cm. Kindad terved, uued
Asjade arv	
Kingitused	
Ostuhind	
Märkused	Ese valmistatud Eesti Etnograafilises ringis kui õppematerjal. „Tarasaiakiri“
Valmistamine/tekkimine	

Lisa 3 Kinnaste üldandmete tabel

KINNASTE ÜLDANDMED						
Jrk.	Eseme nimetus	Eseme nr. ERM-is	Piirkond	Valmistamine/ tekkimine	Kogumistegevus	Materjal
1.	Labakindad	2105	Kodavere	1881	1911	Villane
2.	Labakindad	2106	Torma	-	1911	Villane
3.	Labakindad	6565	Petseri	1892	1912	Villane
4.	Labakindad	A808:9	Toronto	-	1989	Akrüül
5.	Sõrmkindad	4533	Urvaste	peale 1821	1912	Villane
6.	Sõrmkindad	953	Urvaste	~1850	1910	Villane
7.	Sõrmkindad	2107/ab	Torma	~1861	1911	Villane
8.	Sõrmkindad	11510/a	Märjamaa	1883	1913	Villane
9.	Sõrmkindad	15305/ab	Suure-Jaani	-	1914	Villane
10.	Sõrmkindad	A47:112/ab	Põltsamaa	1900	1920	Villane
11.	Sõrmkindad	A112:11/ab	Põltsamaa	1890	1920	Villane
12.	Sõrmkindad	16102	Kadrina	1824	1914	Puuvillane
13.	Sõrmkindad	A666:76/ab	Vastseliina	1907	1977	Villane
14.	Sõrmkindad	A666:108/b	Petseri	-	1977	Villane
15.	Sõrmkindakatke	A247:1b	Koeru	-	1919	Villane
16.	Randmekindad	5221/ab	Emmaste	1872	1912	Villane
17.	Randmekindad	A468:7	Jämaja	-	-	Villane

Lisa 4 Sõrmkinnaste vaatlustulemuste tabel

Jrk.	Eseme nr. ERM-is	Materjal	Ranne ja labaosas Bosnia tehnikas	Ranne heegeldatud kinnissilmustega, labaosas Bosnia tehnikas	Ranne kootud, sõrmed Bosnia tehnikas	Mustriksed	Ühevärvilised	Loodud silmuseid	Pikkus (cm)	Laius (cm)	Pöial		cm = silmuste arv
											Pikkus (cm)	Laius (cm)	
1.	4533	Villane	1	-	-	-	1	57	26	10	7	3,5	2 = 7
			ranne 7 rida										
2.	953	Villane	1	-	-	1	-	64	28,5	10	9	4,5	2 = 7
			ranne 6 rida										
3.	2107/ab	Villane	1	-	-	-	1	60	24	9	6,5	3,5	2 = 8
			ranne 10 rida										
4.	11510/a	Villane	1	-	-	1	-	72	24,5	9	7,5	3,5	2 = 8
			ranne 5 rida										
5.	15305/ab	Villane	-	-	1	-	1	-	24,5	9	7,5	3,5	-
6.	A47:112	Villane	1	-	-	1	-	86	27,5	9,5	4,5	7,5	2 = 9
			ranne 10 rida										
7.	A112:11/ab	Villane	-	-	1	1	-	-	27,5	9	8,5	3,5	-
8.	16102	Puu villane	1	-	-	-	1	60	24	8	5,5	2,5	2 = 7
			ranne 4 rida										
9.	A666:76/ab	Villane	-	1	-	-	1	-	30	9,5	7,5	3	-
10.	A666:108/b	Villane	-	1	-	-	1	-	30	9,5	7,5	3	-
11.	A247:1b	Villane	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Kokku		-	6	2	3	5	6	-	-	-	-	-	-

Lisa 5 Randmekinnaste vaatlustulemuste tabel

Jrk.	Eseme nr ERM-is	Materjal	Ranne ja labaosa Bosnia tehnikas	Mustrilised	Ühevärvilised	Loodud silmused	Pikkus (cm)	Laius (cm)	cm = silmuste arv
1.	5221/b	Villane	1	-	1	56	18,5	8	2 = 7
2.	A468:7	Villane	1	1	-	54	-	10	2 = 6
Kokku		-	2	1	1	-	-	-	-

Lisa 6 Labakinnaste vaatlustulemuste tabel

Jrk.	Eseme nr. ERM-is	Materjal		Ranne ja labaosa Bosnia tehnikas	Ranne kootud, labaosa Bosnia	Ranne Bosnia tehnikas, labaosa heegeldatud	Pikkus (cm)	Laius (cm)	Loodud silmused	Pöidla silmused	Pöial		cm = silmuste arv
		Villane	Akrüül								Pikkus (cm)	Laius (cm)	
1.	2105	1	-	1	-	-	27	11	57	20	7	4,4	2 = 6
				Ranne 11 rida									
2.	2106	1	-	1	-	-	22	10	64	24	6,5	4	2 = 6
				Ranne 8 rida									
3.	6565	1	-	-	1	-	29	10,5	-	20	8	4	-
4.	A808:9	-	1	-	-	1	25	11	54	-	-	-	-
				Ranne 10 rida									
Kokku		3	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-

Lisa 8 Muustrinäidised ja skeemid

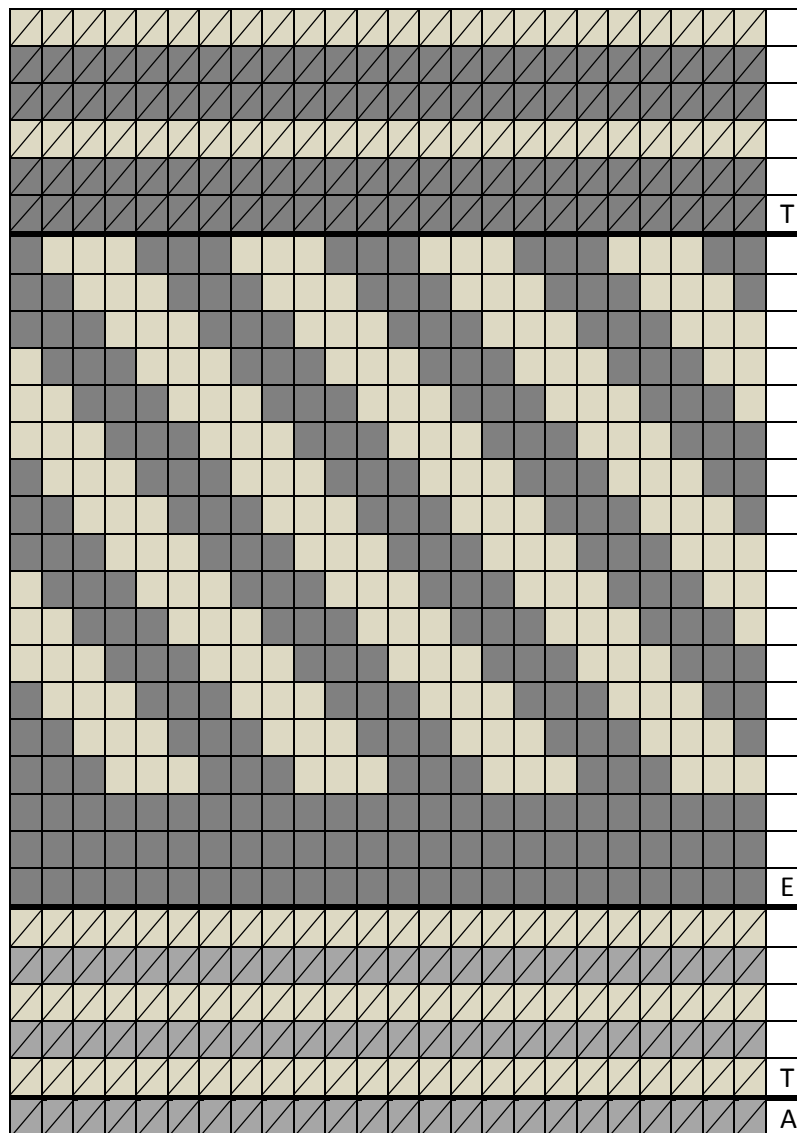

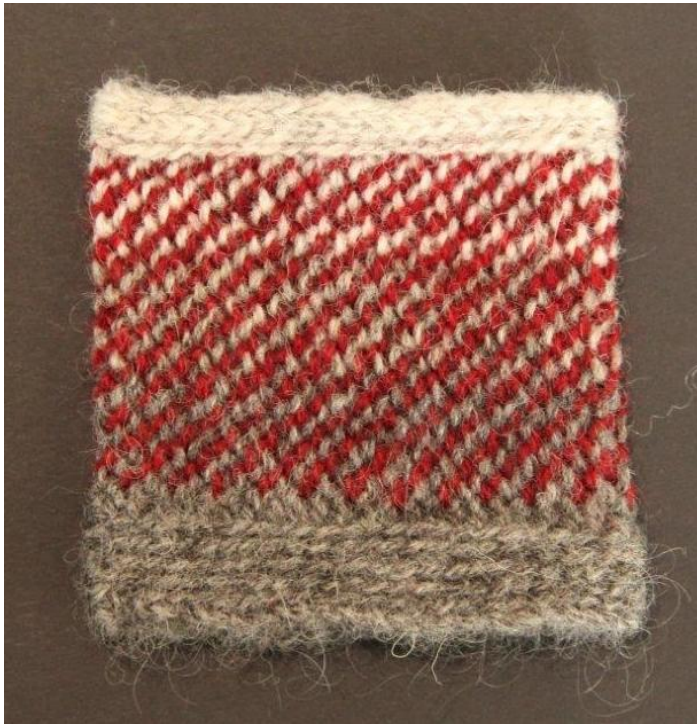
Näidis 1

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolst

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolst

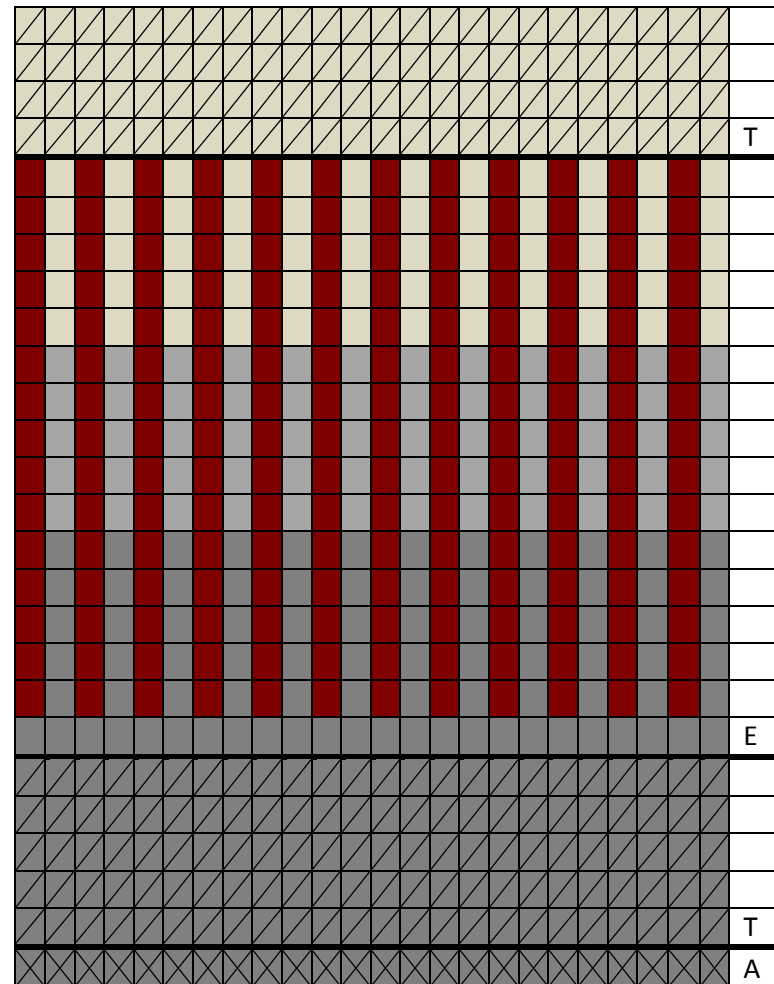

Näidis 2

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

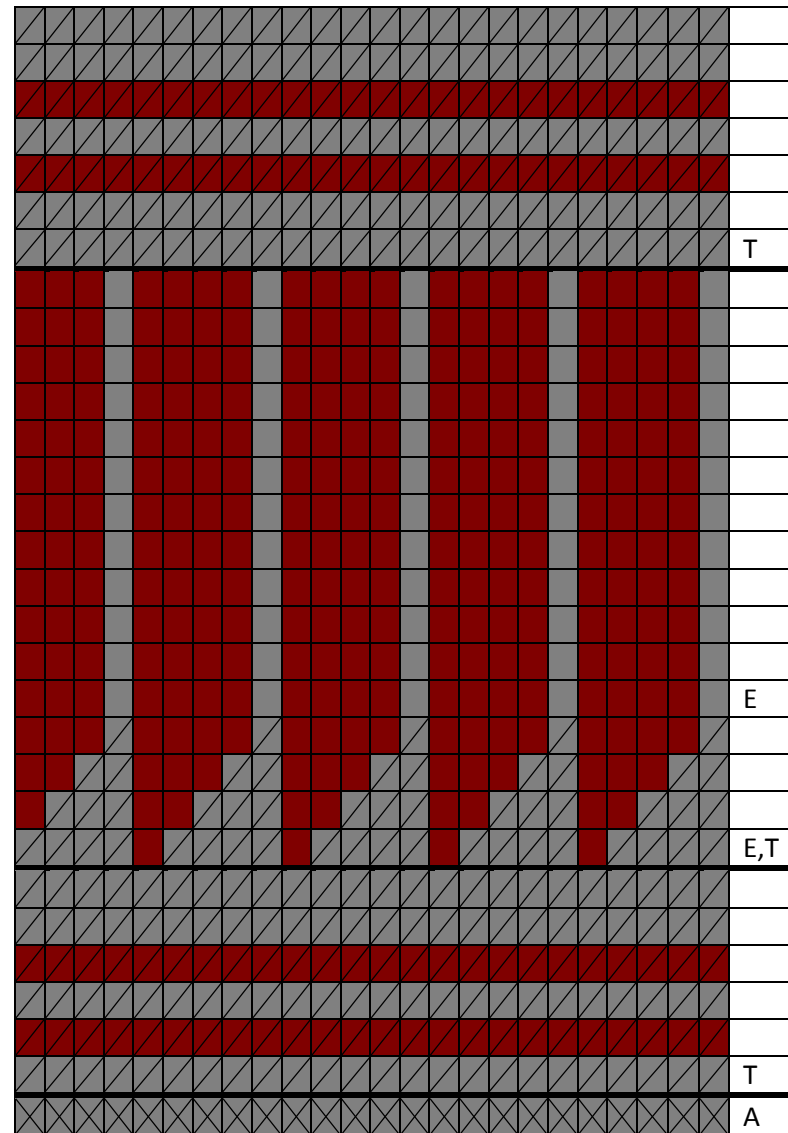

Näidis 3

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

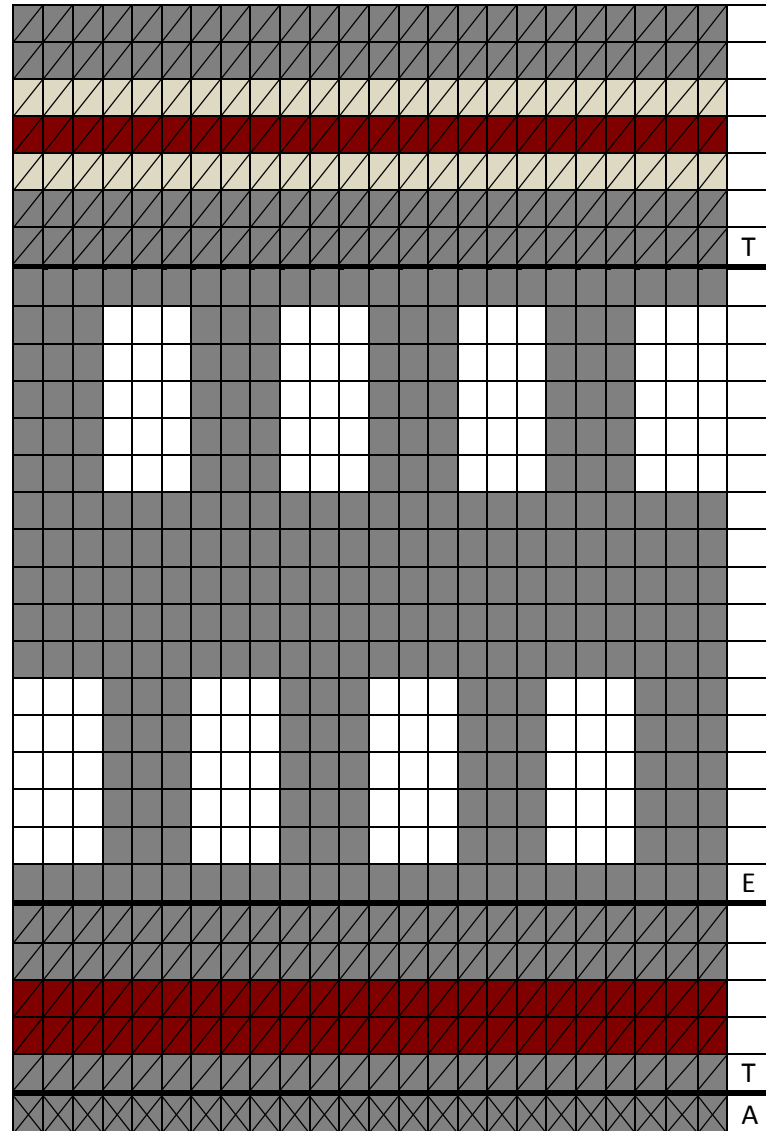

Näidis 4

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

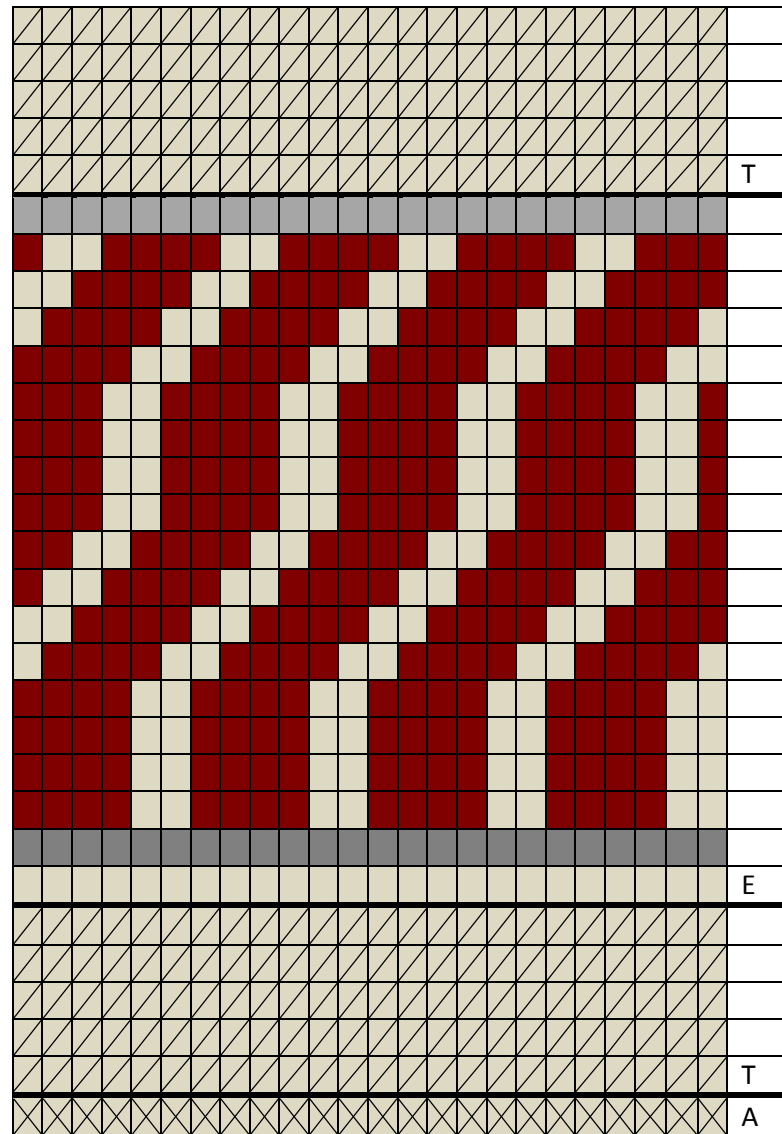

Näidis 5

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolst

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolst

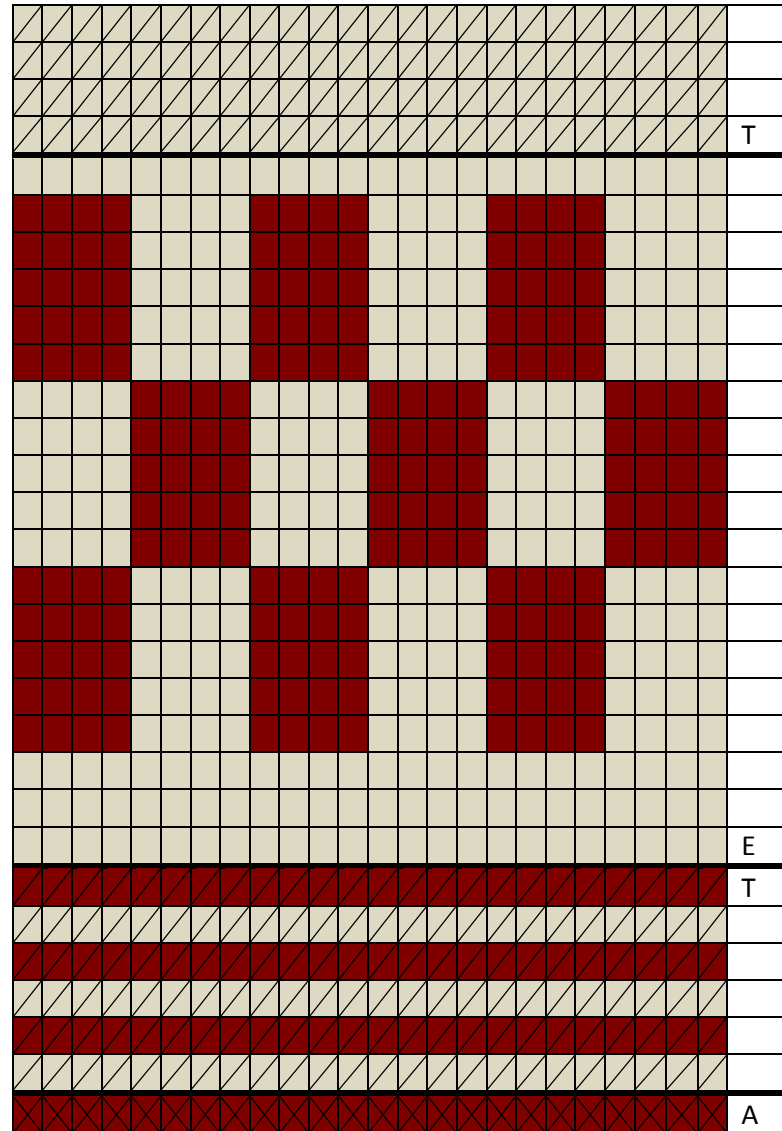

Näidis 6

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolst

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolst

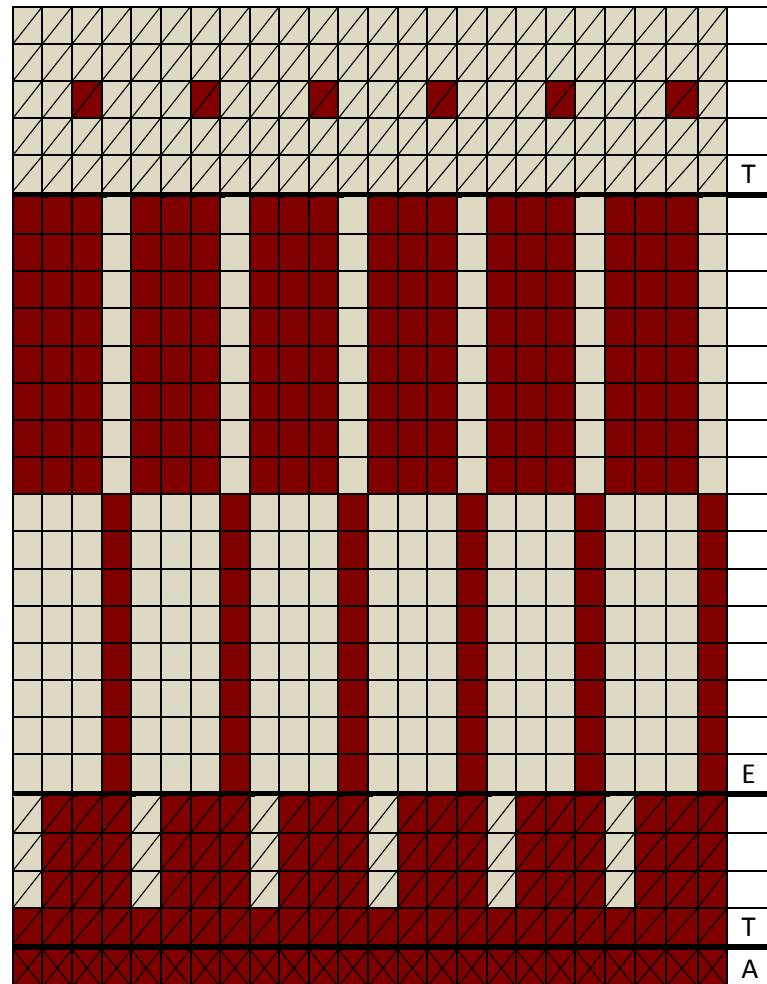

Näidis 7

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

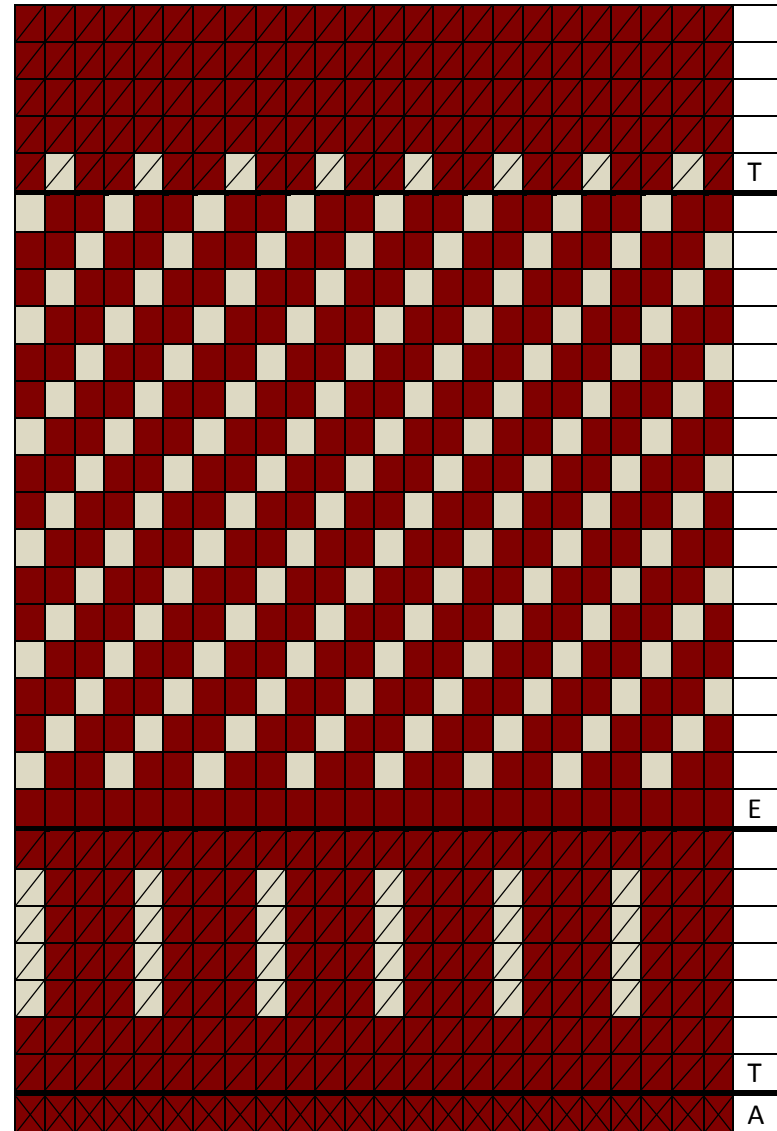

Näidis 8

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolst

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolst

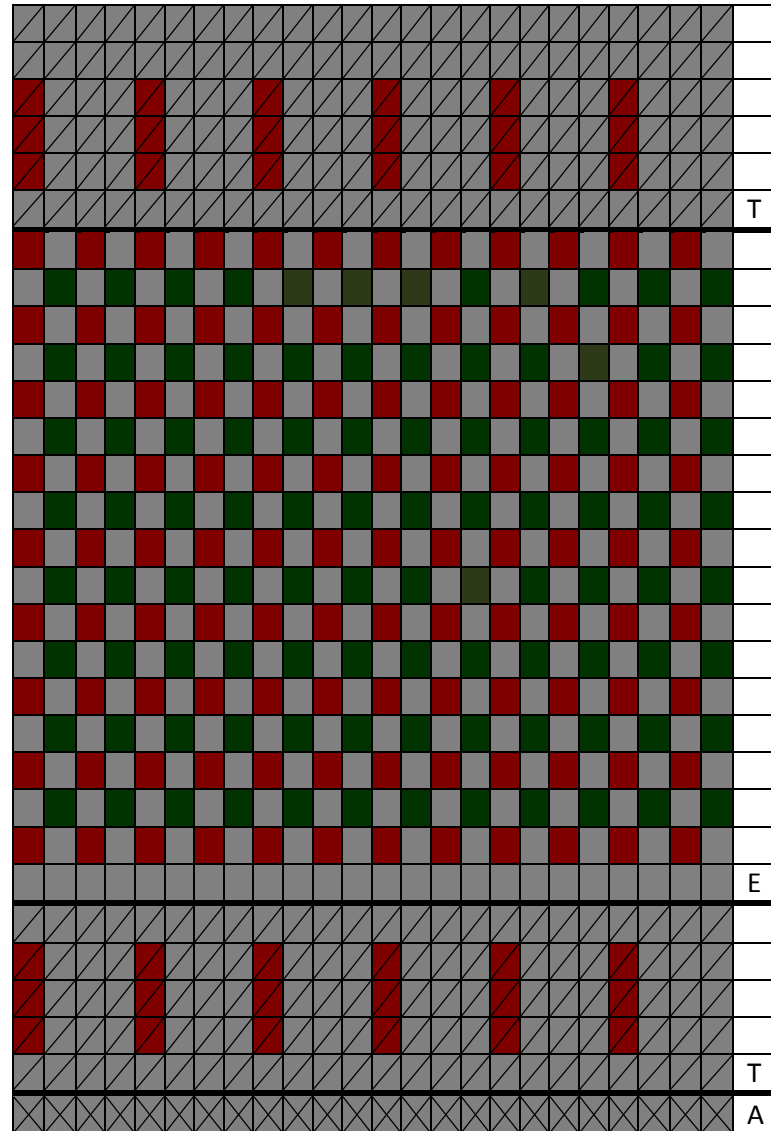

Näidis 9

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

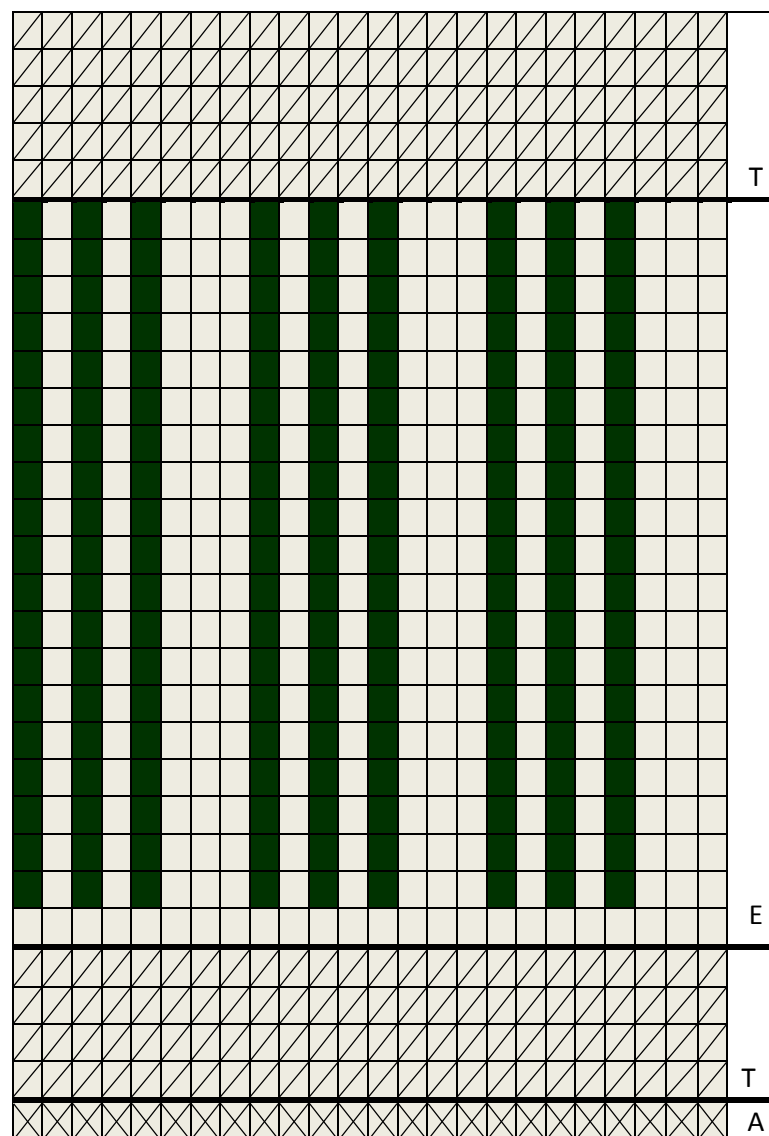

Näidis 10

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

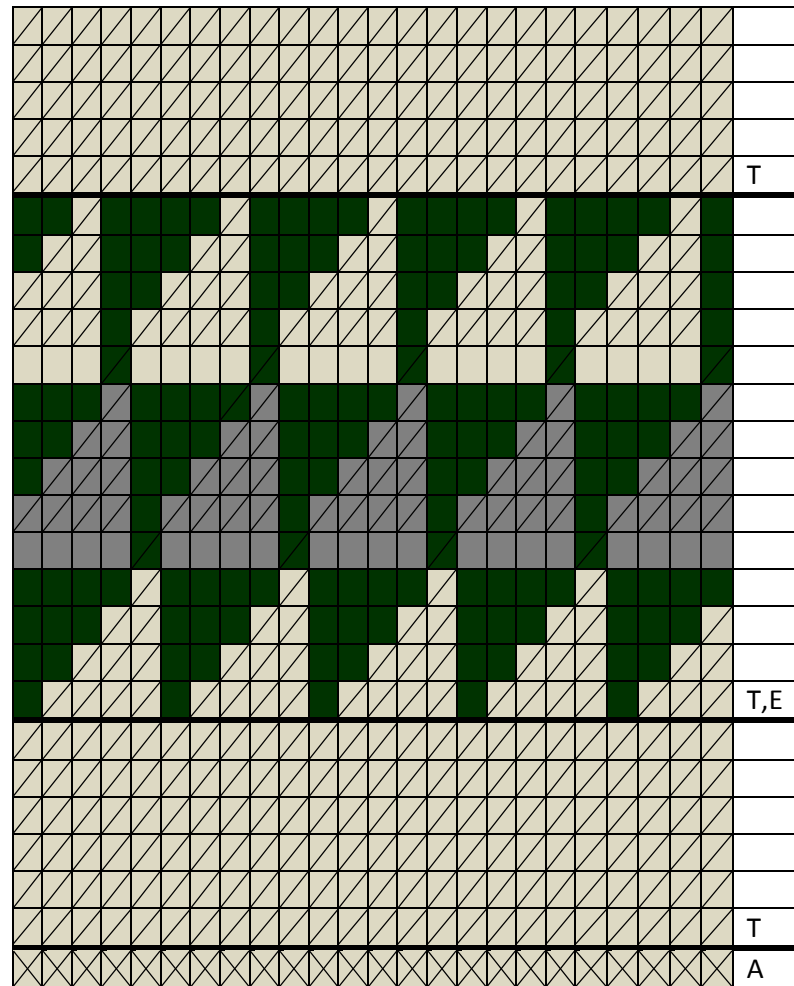

Näidis 11

A – heegelda ahelsilmuste keti alumistele aasadele

E – heegelda eelmise rea silmuse esimesest poolest

T – heegelda eelmise rea silmuse tagumisest poolest

Näidis 12. Heegeldamine läbi eelmise rea silmuse tagumisest poolest.

Näidis 13. Heegeldamine läbi eelmise rea silmuse esimesest poolest.

Näidis 14. Silmuste ringne kahandamine.

Näidis 15. Silmuste külgedelt kahandamine.

Näidis 16. Pöidla heegeldamine silmuste kasvatamisega

ERM-is vaadeldud sõrmkinnastel on ühel paaril (ERM 2017//ab) pöial heegeldatud silmuste kasvatamisega.

Lisa 9 Kindad

Sõrmkindad

Heegelnõel nr 2

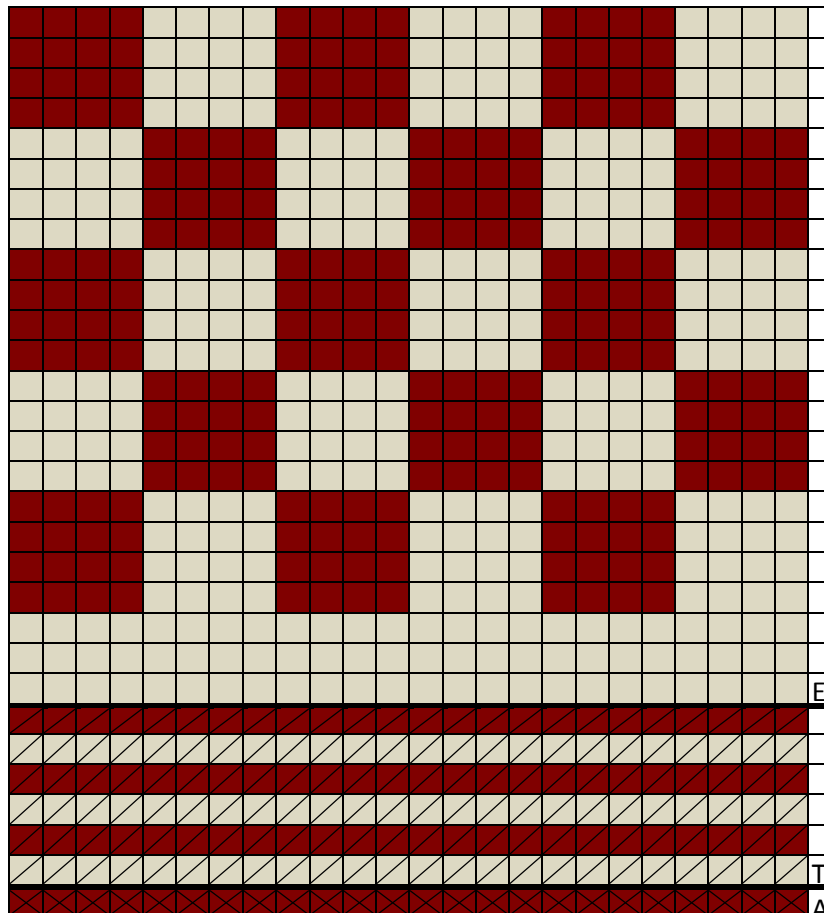
Lõng 8/2

Loodus: 64 silmust

Ranne: 7 rida

Pöial: 11 silmust

Kahandus sõrmedel: ringne 1, 2, 3+4

Sörmkindad

Labakindad

Heegelnõel 2

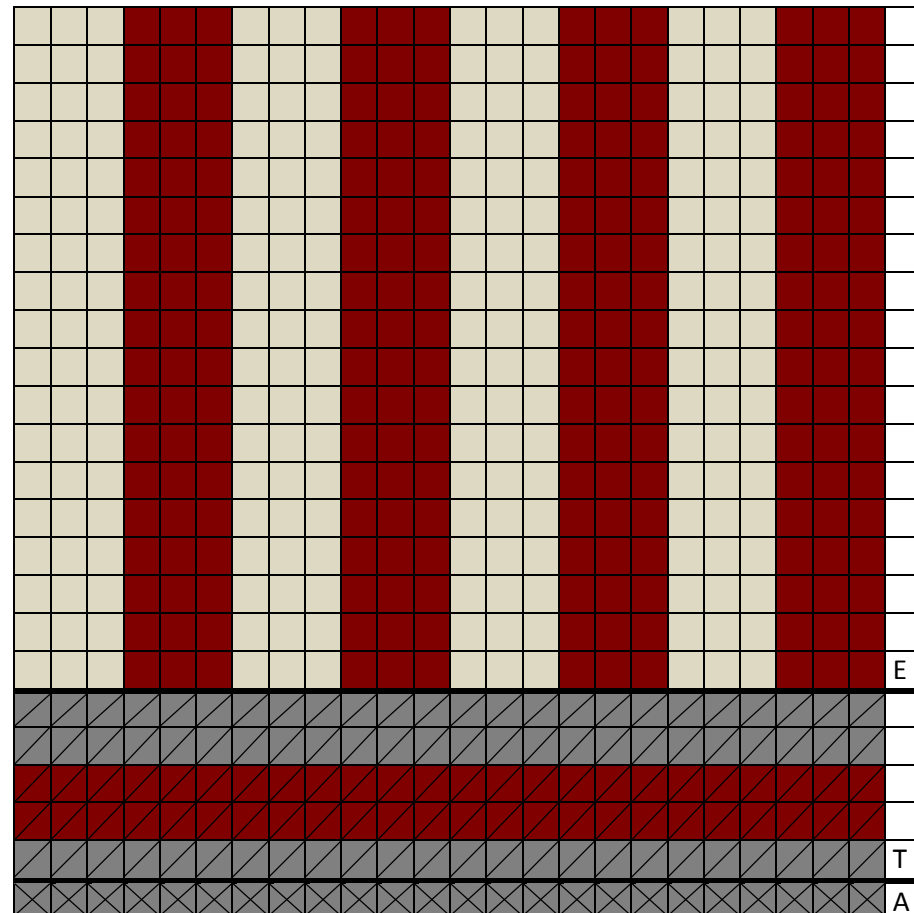
Lõng 8/2

Loodus 66 silmust

Ranne 6

Pöial 12

Kahandus kahelt küljelt

Labakindad

Lisa 10 Video Bosnia tehnika töövõtetest

[Bosnia tehnikas hegedamine lõputöö video.mp4](#)

SUMMARY

Glove collection in Estonian National Museum made by using Bosnian technique.

The objective of this paper was to map the collection of gloves made in Bosnian technique in Eesti Rahva Muuseum and to describe the techniques, tools and materials that are used in Bosnian knitting. The selection consist of all 17 gloves made by using Bosnian knitting in ERM collection which were made between 1821 and 1907. The objective of this paper isn't mapping the differences of gloves made by Bosnian knitting because there aren't many samples. The paper consist of 3 chapters and in conclusion, the first chapter describes the history of Bosnian knitting. Bosnian knitting has been used in many countries. It is unclear why that technique is named after Bosnia. Since this particular technique has many names i decided to use Bosnian knitting. The second chapter contains an analysis about the techniques, tools and materials used to make knitted gloves. The third chapter describes the technique that is used to make gloves and mittens.

This research work shows that the main material used is wool which is similar to 8/2 wool used nowadays. In the collection of Eesti Rahva Muuseum was only one pair of gloves made in cotton by using Bosnian knitting. The characteristic pattern of gloves made by using Bosnian knitting contains many-coloured lines or rhombs that cover the entire glove diagonally. One sample in Eesti Rahva Muuseum has a triangle pattern. Gloves in the collection of ERM were most likely made by using regular knitting tools. Facts about which tools were used to make these gloves haven't been found. There is no mention about it in legends. Literature about Bosnian knitting shows that other parts of the world used special crochet – hooks. Also, there isn't a specific crochet – hook used in Bosnian knitting in the collection of ERM. This research work concludes that two main techniques were used to make the gloves in ERM collection: to crotchet carpus the new stitch is made by crocheting the previous row stitches first loop. This research paper also

contains a guide about the Bosnian knitting techniques used to make sõrmkindaid and mittens. The guide contains two videos about the main techniques used in Bosnian knitting.

Since Bosnian knitting hasn't been researched in Estonian literature and no material has been published about it it is my hope that this paper is used to publish guides or articles about Bosnian knitting. However, there is much research to be done about Bosnian knitting. First, where to find the special crochet-hooks used in Bosian knitting. Also, different variations of regular and special crochet – hooks should be experimented using different thickness of wool. For large objects the amount of materials used needs to be calculated, also the weight of the finished object. This paper should be interesting to people who wish to learn a historic, interesting, decorative technique that has many variations. This paper also contains guide materials for people who have just discovered Bosnian knitting.

The appendix of this research paper contains information about gloves knitted in Bosnian technique in the collection of ERM that includes numbered items, photographs and legends. However, many gloves in ERM collection haven't been catalogued as examples of Bosnian knitting because at the time, there wasn't much information available for the people who catalogued said examples. It would be interesting to research if other museums also have examples of objects made in Bosnian knitting, also if they have examples of Bosnian crochet-hooks. It was interesting to research Bosnian knitting and i hope to continue with that subject in the future. I hope that this research paper helps people to rediscover this forgotten but interesting knitting technique.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sigrid Talviste,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDATUD KINDAD EESTI RAHVA MUUSEUMI KOGUS,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on MA Kristi Jõeste,

(juhendaja nimi)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 19.05.2014

ANNOTATSIOON

BOSNIA TEHNIKAS HEEGELDATUD KINDAD EESTI RAHVA MUUSEUMI KOGUS.

Töö eesmärgiks oli kaardistada Eesti Rahva Muuseumi kogudes olevaid Bosnia tehnikas heegeldatud kindaid, kirjeldada neile iseloomulikke tunnuseid, valmistamise tehnoloogiaid, töövahendeid ja materjale.

Uurimustöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses osas antakse lühiülevaade Bosnia tehnikas heegeldamise ajaloost maailmas ja tutvustatakse ERM-i tekstiilikogudes leiduvaid kindaid. Teises peatükis peatutakse Bosnia tehnikas heegeldatud kinnaste töövõtetel, kasutatud materjalidel ja töövahenditel. Kolmandas osas kirjeldatakse sõrm- ja labakinnaste valmistamise tehnoloogiat.

Lisades on toodud ERMi tekstiilikogudes olevate Bosnia tehnikas heegeldatud kinnaste andmed, esemekogu numbrid, fotod ja legendid.

Koostatud on nii laba- kui sõrmkinnaste valmistamise tehnoloogiline juhendmaterjal, mis on esitatud töökirjelduste, jooniste ja videotena.

Uurimuse tulemuseks on kaardistatud ülevaade unustusehõlma vajunud tehnikast.